

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему: **«СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЮНОГО
МАТЕРИНСТВА СЕРЕД МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-
ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи 6.2310-сп-с
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньої програми «Соціальна педагогіка»
Бабенко Тетяна Павлівна

Керівник: кандидат педагогічних наук; доцент;
доцент кафедри соціальної педагогіки та
спеціальної освіти О. Г. Лещенко

Рецензент: _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, ініціали, прізвище)

Запоріжжя

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітня програма «Соціальна педагогіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Бабенко Тетяні Павлівні

1. Тема роботи «Соціальна педагогічна профілактика юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти»

Керівник роботи Лещенко Олена Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти затверджені наказом ЗНУ від «05» лютого 2024 року № 234-с

2. Строк подання студентом роботи 1 червня 2024

3. Вихідні дані до роботи матеріали соціально-педагогічної практики, курсових робіт з соціальної педагогіки

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Сутність та зміст юного материнства. Вітчизняний та зарубіжний досвід профілактики юного материнства. Вікові особливості молоді, як передумови до юного материнства. Девіантне материнство сутність поняття та чинники формування. Дослідження схильності до юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти. Програма соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Лещенко О. Г.		
Розділ 1	Лещенко О. Г.		
Розділ 2	Лещенко О. Г.		
Висновки	Лещенко О. Г.		
Додатки	Лещенко О. Г.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної Роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу		
2	Написання вступу		
3	Написання першого розділу		
4	Написання другого розділу		
5	Проведення профілактичної програми		
6	Написання висновків		
7	Оформлення додатків		
8	Оформлення роботи, рецензування		
9	Захист червень		

Студент _____ Бабенко Т.П.

Керівник роботи _____ Лещенко О.Г.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Мацкевіч Ю.Р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 50 с., 48 джерела, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: процес соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Предмет дослідження: зміст, форми та методи соціально-педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Метою дослідження: розробити програму соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Для досягнення даної мети, нами були поставлені такі **завдання:**

1. Розкрити міст поняття юне материнство.
2. Проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід у питанні профілактики юного материнства серед молоді.
3. Визначити вікові передумови схильності до юного материнства
4. Розкрити сутність та зміст соціально-педагогічної профілактики негативних явищ серед молоді.
5. Розкрити зміст, форми та методи соціально-педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Методи дослідження, які можуть бути використані:

Теоретичні: аналіз та узагальнення наукової літератури, порівняння та узагальнення, обґрунтування соціально-педагогічної профілактики;

Емпіричні: педагогічне спостереження; бесіда, опис, тестування, анкетування; педагогічний експеримент; анкетування;

Теоретична значущість: кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні програми соціально- педагогічної профілактики юного материнства.

Практична значущість: кваліфікаційної роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використаними в практичній діяльності

соціальних педагогів щодо ознайомлення та попередження негативного впливу незапланованої вагітності серед молоді.

Галузь використання: загальноосвітні школи, центр соціальних служб, навчально-виховні заклади, професійно-технічні училища, вищі навчальні заклади, центри освіти та розвитку.

СТАТЕВІ СТОСУНКИ, МОЛОДЬ, ЮНЕ МАТЕРИНСТВО,
НЕЗАПЛАНОВАНА ВАГІТНІСТЬ, СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА
ПРОФІЛАКТИКА.

SUMMARY

Babenko T. P. Social pedagogical prevention of young motherhood among youth in vocational and technical education institutions.

The qualifying work consists of introduction, 2 parts, findings, list of literature (48 items), 3 addenda on 5 pages. The qualifying work volume is 99 pages long, 50 of them – main text.

The qualification work provides a theoretical overview and describes the diagnostic methods of studying the tendency to young motherhood.

Object of research: the process of socio-pedagogical prevention of young motherhood among young people in vocational and technical education institutions.

Subject of the study: content, forms and methods of socio-pedagogical prevention of young motherhood among young people in vocational and technical education institutions.

Purpose of the study: to develop a program of socio-pedagogical prevention of young motherhood among young people in vocational and technical education institutions.

To achieve this goal, we set the following objectives:

1. To open the bridge of the concept of young motherhood.
2. To analyze domestic and foreign experience in the issue of prevention of young motherhood among young people.
3. To determine the age prerequisites for the tendency to young motherhood
4. To reveal the essence and content of socio-pedagogical prevention of negative phenomena among young people.
5. To reveal the content, forms and methods of socio-pedagogical prevention of young motherhood among young people in vocational and technical education institutions.

Research methods: Theoretical: analysis and generalization of scientific literature, comparison and generalization, justification of socio-pedagogical

prevention;

Empirical: pedagogical observation; conversation, description, testing, questionnaire; pedagogical experiment; survey;

Theoretical significance: qualification work consists in substantiating the program of social and pedagogical prevention of young motherhood.

Practical significance: qualification work consists in the fact that the research materials can be used in the practical activities of social pedagogues regarding familiarization and prevention of the negative impact of unplanned pregnancy among young people.

Field of use: secondary schools, social services center, educational institutions, vocational and technical schools, higher educational institutions, education and development centers.

Part 1 “Theoretical foundations of socio-pedagogical prevention of young motherhood among young people in vocational education institutions” reveals the main concepts and causes with negative consequences of young motherhood.

Part 2 “Content, forms and methods of socio-pedagogical prevention of young motherhood among young people in vocational and technical education institutions” contains the prevention program and diagnostic methods.

The analysis of the results of the study showed the awareness of young men and women in the topic of sexual relations and unplanned motherhood.

Keywords: sexual relations, youth, young motherhood, unplanned pregnancy, social and pedagogical prevention.

ЗМІСТ

Вступ.....	9
Розділ 1. Теоретичні основи соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно технічної освіти.....	12
1.1. Сутність та зміст юного материнства.....	12
1.2. Вітчизняний та зарубіжний досвід профілактики юного материнства.....	18
1.3. Вікові особливості молоді, як передумови до юного материнства.....	25
1.4 Девіантне материнство сутність поняття та чинники формування.....	30
Розділ 2. Зміст, форми та методи соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.....	33
2.1. Дослідження схильності до юного материнства серед молоді в закладах професійно технічної освіти.....	33
2.2. Програма соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно технічної освіти.....	42
Висновки.....	48
Список використаних джерел.....	51
Додатки.....	56

ВСТУП

У всьому світі, незважаючи на вільний доступ до сучасних засобів контрацепції йде омолодження юної вагітності, коли вік породіллі ледве сягає 15-16 років, і статистику випадків вагітності серед неповнолітніх дівчат зменшити не вдається [9; 179]. Сьогодні у світі стають породіллями більше 15 мільйонів дівчат, а ще 5 мільйонів змушені вдаватися до переривання вагітності [9;180]. В Україні станом на 2017 рік матерями стали 118 дівчаток до 14 років, а у віці від 15 до 17 років народили 5700 дівчат. За статистичними даними МОЗ кожна 5 дівчина народжує у віці 15-17 років. Кожна четверта у віці до 14-ти років вагітніє [3].

Фахівці впевнені, що ця проблема на пряму пов'язана з невмінням батьків розмовляти з власними дітьми. В Україні показники підліткової вагітності можна порівняти з середніми показниками країн ЄС. Однак за останні декілька років кількість тих, хто починає статеве життя в підлітковому віці, збільшилася, що призвело до появи низки соціальних викликів не тільки в контексті запобігання небажаної вагітності, але і зараження інфекціями, що передаються статевим шляхом.

В даний час юні матері складають одну з молодіжних груп ризику, і на відміну від минулого, вони все більше відчужуються від батьківської сім'ї, школи, макро- і мікросередовища у цілому.

На сьогоднішній день також спостерігається зниження віку «дорослішання». Дослідження останнього десятиліття свідчать про те, що вік початку статевого життя молоді знижується, причому інтенсивніше серед дівчат. Але ранній початок сексуального життя відбувається у досить специфічних умовах, в числі яких – низька контрацептивна культура, незначне число спеціальних медичних, консультативних, психологічних служб і програм сексуальної освіти для молоді, відсутність спеціальної підготовки педагогів. Результатом цього є, зокрема, незаплановані вагітності у

неповнолітніх, наслідки яких завжди проблематичні: аборти; раннє материнство; стимульовані ранні шлюби; залишення дитини на час в Будинку маляти, відмова від дитини.

Статистика в Україні щороку близько 16 мільйонів дівчат у віці від 15 до 19 років і 2 млн. молодше 15 років стають матерями, наводять сумні цифри представники ВООЗ на офіційному сайті організації. За даними довідника три мільйони дівчат у віці 15-19 років щорічно роблять аборти, і не завжди ця операція проводиться в належних умовах. Як наслідок, в країнах з низьким і середнім рівнем доходу ускладнення під час вагітності та пологів є основною причиною смерті серед дівчат у віці 15-19 років. Випадки мертвонародження і смерті новонароджених у матерів-підлітків відбуваються на 50% частіше, ніж серед жінок у віці 20-29 років [3].

Таким чином, юне материнство стає однією з актуальних соціальних проблем [2], стійкий інтерес до якої спостерігається у фахівців у всьому світі, тому що ця категорія матерів з несприятливих медичних, психологічних, соціальних наслідків вагітності та дітонародження без відповідної підтримки практично фатально стає групою особливого ризику. Отже, тема «Соціальна педагогічна профілактика юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти» є актуальною.

Об'єкт дослідження: процес соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Предмет дослідження: зміст, форми та методи соціально-педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Мета: розробити програму соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Завдання:

1. Розкрити міст поняття юне материнство.
2. Проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід у питанні профілактики юного материнства серед молоді.

3. Визначити вікові передумови схильності до юного материнства

4. Розкрити сутність та зміст соціально-педагогічної профілактики негативних явищ серед молоді.

5. Розкрити зміст, форми та методи соціально-педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти.

Для виконання поставлених завдань, ми будемо використовувати наступні методи:

- теоретичні: аналіз та узагальнення наукової літератури, порівняння та узагальнення, обґрунтування соціально-педагогічної профілактики;

- емпіричні: педагогічне спостереження; бесіда, опис, тестування, анкетування; педагогічний експеримент; анкетування;

Гіпотеза: соціально педагогічна профілактична програма серед молоді матиме позитивні зміни, якщо соціальний педагог правильно визначить мету, завдання та реалізовані напрями: на підвищення рівня правосвідомості молоді; на попередження певних проявів девіацій у поведінці; на постанову правильних ціннісних орієнтацій; визначить форми роботи: тренінг, консультування та методи роботи: моделювання життєвих ситуацій, спостереження, бесіди, вікторини, анкетування, диспути, круглий стіл, мозкового штурму.

Теоретична значущість: кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні програми соціально-педагогічної профілактики юного материнства.

Практична значущість: кваліфікаційної роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використаними в практичній діяльності соціальних педагогів щодо ознайомлення та попередження негативного впливу незапланованої вагітності серед молоді.

Галузь використання: загальноосвітні школи, центр соціальних служб, навчально-виховні заклади, професійно-технічні училища, вищі навчальні заклади, центри освіти та розвитку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЮНОГО МАТЕРИНСТВА СЕРЕД МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність та зміст юного материнства

На думку Julia Kristeva (1980), в книзі «Stabat Mater», розглядає материнство як складний процес, що включає ідентичність жінки, її тілесність і символічні аспекти народження та виховання дітей. [34; 168]. О. Шевченко доходить до висновку про материнства, що воно має безліч відтінків. Це: біологічний, соціокультурний та психологічний феномен; надіндивідуальне ціле; діяльність із виховання і догляду дитини; буття, стан перебування жінки в ролі матері; суб'єктивне відчуття жінки себе матір'ю; усвідомлення матір'ю родинного зв'язку із дітьми [3; 9]. На даний момент у науковій практиці не існує однозначної трактування поняття «раннє материнство». У більшості вітчизняних сучасних джерел раннім материнством називають вагітність та народження дитини дівчиною, яка не досягла 18-річного віку. За визначенням Sara Ruddick (1989) у своїй роботі «Maternal Thinking: Toward a Politics of Peace» визначає материнство через поняття «материнське мислення», яке включає практики турботи, захисту та соціалізації дитини, незалежно від біологічного зв'язку [34; 160]. Сукупність прийняття, усвідомлення і переживання жінкою себе як матері, а також власної самореалізації в цій ролі – так автор Г. Шевчук, пропонує розглядати материнство. Зазначає також, що материнська ідентичність є центральним утворенням материнської потребнісно-мотиваційної сфери, соціально-психологічним результатом когнітивно-емоційних та ціннісних процесів ідентифікації жінки з роллю матері, Г. Захаров – «підліткове материнство» [26, 13]. І. Зверєва окреслила термін «юне материнство», що охоплює ранній вік жінок (неповнолітніх, а й дівчат, які народили дитину до 21

року, оскільки до цього віку молода людина набуває самостійності, починає кар'єру) [14, 79].

Одним із найвідоміших дослідників культурного статусу раннього материнства є Д. Келлі. Звертаючись до досліджень Д. Келлі, можна виділити наступні три підходи до розуміння раннього материнства, які поділяються дослідниками: патологізуючий підхід («проблема – в психологічному неблагополуччі дівчини»), традиціоналістський підхід («проблема – у сім'ї, у відході від сімейних цінностей»), опозиційний підхід («проблема – у системі соціального забезпечення, яка не надає належної підтримки підліткам») [29, 13].

Досліджуючи шляхи появи такої проблеми юного материнства слід прослідити історію починаючи з античної епохи. На думку Є. Шамаріної, в античній епосі материнство розглядалося в аспекті громадянського обов'язку і розумілося як обов'язок перед державою, що цілком природно для «чоловічого погляду на світ», характерного для античної філософії [35, 28]. Є дані про віці вступу до першого шлюбу у період. Так, у Стародавній Греції та в Стародавньому Римі заміж видавали, за сьогоднішніми мірками, дуже рано, зазвичай у віком від 12 до 15 років. Дівчатка могли бути віддані заміж за досягненні повноліття, тобто у віці 12 років, хлопчики у 14 років [35, 18].

Античні жінки були зобов'язані одружуватися, щоб виконати своє призначення – народити дитину, продовжити рід. Дівчата не замислювалися про те, коли їх видавали заміж: у них просто не було вибору, їхня думка не мала значення, оскільки шлюбні договори уклали між батьком нареченої та її майбутнім чоловіком. Згідно з давніми медичними текстами, дівчата на той час досягали статевої зрілості близько 14 років. Пологи були смертельним ризиком, практично, для всіх жінок. Можливо, від 5 до 10 відсотків вагітності закінчувалися смертю матері або під час пологів, або після [38, 145-146].

Юне материнство ми досліджуємо на етапі розвитку та існування Римської імперії. Нестатевозрілі заміжжя були широко поширені в Римській імперії, тому що античні медики вважали, що ранні сексуальні відносини полегшують настання менструації. Щодо контрацепції в Античності, то основні її методи

полягали в наступному: використання відварів та зіл – жорсткі види проносних та блювотних засобів, в особливих випадках застосовували отруйне болотна рослина черемиця [35, 19].

Як ми бачимо, в Античності та Середньовіччі материнство було раннім по визначенню, і були притаманні негативні відтінки, але не розцінювалися суспільством як проблема та як прояви девіації.

У Радянські часи юне материнство засуджувалось суспільством та аборти були заборонені державою. Дієвими були підпільні будинки та поветухи, котрі переривали вагітність звідси йде високий ризик смерті юної дівчини. Після введення легалізації на аборт у радянському суспільстві продовжували вважати ганебним і аморальним. Сексуальне виховання в школах було на дуже низькому рівні і обмежувалося парою сторінок у підручнику біології, а засоби контрацепції були дефіцитом. Радянське суспільство було сексуально не обізнане. Держава не займалась навчанням та підготовкою молоді вступу до сімейного життя звідси поява проблеми юного материнства стала явною.

Проблема підліткової вагітності не є новою, вона детально досліджується у педагогічній, соціально-педагогічній, психологічній літературі. Стосовно підтримки та уваги до молоді сім'ї в нашій країні свідчить новий Сімейний Кодекс, численні закони та Укази про підтримку сім'ї; розкриттю проблем молоді, причинам їх виникнення присвячено дослідження В. Бойко, соціально-педагогічну роботу з юними матерями розглядали у своїх дослідженнях І. Каткова, І. Братусь; питання щодо проблем готовності молоді до сімейного життя висвітлюють у своїх роботах С. Ковальов, В. Меншутін.

Одним з напрямків запобігання вирішення цієї проблеми є соціально-педагогічна профілактика підліткової вагітності. Тобто сукупність соціально-педагогічних заходів, які спрямовані на попередження та своєчасне виявлення причин підліткової вагітності. Загалом соціально-педагогічна профілактика направлена на формування у підлітків правильного розуміння статевого життя. Також це стосується відповідальності за свої вчинки та наслідки цих вчинків. На сьогоднішній день як ми всі бачимо сучасна молодь ставиться до юних стосунків

дуже не відповідально. Найчастіше сучасна молодь живе у цьому світі за для того щоб отримувати гарні, веселі емоції, та не думає про такі можливі негативні наслідки як юне материнство.

Проблема ранньої вагітності молоді звісно існує, і це не вигадки, і головна її причина – у відсутності елементарного статевого виховання підлітків та попередження про наслідки. При тотальній вседозволеності і відсутності будь-яких заборон діти часто просто не замислюються, до чого можуть призвести «дорослі ігри», вони просто як кажуть живуть одним днем і не хочуть загадувати наперед.

Водночас, попри позитивну динаміку, стан забезпечення репродуктивного здоров'я та система запобігання підлітковій вагітності залишаються в Україні досить вразливими. Статистика свідчить, що попри значне зниження кількості абортів та викиднів серед дівчат віком 15-17 років, кількість абортів молодших за віком дівчат 14 років, залишається незмінною протягом останніх декількох років.

У світі все частіше починають народжувати дівчатка у віці 10-13 років. У більшості випадків це відбувається через незнання про засоби захисту статевих відносин. Юні вагітні дівчата вважають що це сталося через вседозволеність з боку батьків, а саме вони не провели відверту розмову, і вчителі в школі не ознайомили з наслідками. Результатом є – юне материнство. А подібного могло і не статися, якби дівчинка хоча б почитала книги або подивилася фільми, які розповідають про наслідки статевих відносин.

Вчені Neves Carvalho J., Ribeiro Fonseca Gaspar M. та Ramos Cardoso A., Blackburn N., Coleman P., Karraker K. виділили такі причини юного материнства можна:

- «Процеси акселерації й раннього вступу в пубертат, що спостерігається з кінця ХХ ст. У країнах Європи та Америки й у свою чергу, впливає на ранній початок статевого життя підлітків.

- Лібералізація поглядів з боку суспільства на дошлюбні статеві стосунки. Вплив засобів масової інформації, молодіжної моди і поп-культури,

де пропагують та оспівують вільний секс.

- Тиск з боку сексуально активних однолітків. Перший сексуальний контакт відбувається, як правило під тиском однолітків, які вже мають досвід (прагнення бути схожим на інших, стати дорослішим)

- Неблагополучні стосунки з батьками часто стають поштовхом до пошуку любові та отримання сексуального досвіду.

- Найпоширенішою причиною ранньої вагітності – сексуальна неграмотність в комплексі з цікавістю. Молодь шукає собі пригоди і постійно щось хочуть відчувати нове, кожен день нові емоції та нові відчуття. Тому можуть наважитися на незахищені статеві відносини.

- Побічний ефект програм по застосування контрацептивних засобів. Програми із репродуктивного та сексуального здоров'я стимулюють початок статевого життя та сексуальну активність» [51, 44].

Ознаки схильності до юного материнства ми виділили такі:

- Розкута поведінка дівчини або юнака
- Бажання бути своєю чи своїм серед всіх інших.
- Вживання тютюнових, алкогольних, наркотичних засобів
- Погані стосунки з однолітками
- Особливість темпераменту
- Недовиховуваність з боку батьків
- Не правильно сформовані ціннісні орієнтації
- Погана інформованість навчальних закладів щодо статевого дозрівання та статевих відносин молоді
- усталеність гендерних стереотипів
- Безвідповідальне ставлення до всього що оточує
- субкультури і поп-культури, що пропагують вільний секс

За останні 20 років українськими вченими проведено ряд досліджень щодо вивчення психології статі та сексуальності. Так, приділялася увага таким питанням, як: вплив статевих ролей на розвиток особистості (Т. Титаренко, І. Жданова, О. Кісь, Л. Шевченко та ін.); психологія сексуальності та

сексуальних стосунків (С. Діденко та ін.); теоретичні аспекти психосексуального розвитку (В. Пісоцький та ін.); взаємозв'язок сексуальних фантазій з психосексуальною поведінкою (О. Пилипенко, І. Гулей, Н. Хомич та ін.); особливості статево-рольового самовизначення хлопців підлітків (В. Васютинський та ін.); проблеми гендерної психології та сексуальності (В. Горбунова, Т. Мерценюк, І. Лапшина, О. Злобіна та ін.); вплив індивідуально-психологічних властивостей підлітків на особливості їх сексуальної поведінки (В. Москаленко та ін.); уявлення про культуру як специфічну діяльність людини через свідоме осмислення своїх дій та вчинків (Ю. Жданов та ін.) [12].

Сексуальну культуру молоді у великій мірі формують впливаючи на людину фактори: ставлення суспільства до сексу, соціалізація сексуальності, релігія, звичаї, обряди, статево виховання і сексуальна освіта, ставлення особистості до сексу і сексуальної поведінки тощо [13].

В умовах сучасного суспільства сексуальна культура української молоді формується під впливом таких основних тенденцій, як: демонстрація вульгарної поведінки деякої частини молоді; спрощення уявлень щодо любовно-еротичних почуттів та емоцій до примітивно-стандартної сексуальної техніки; розвиток комерційної секс індустрії, яка не потребує дотримання норм, правил, етики, естетики; не враховує психологічні та педагогічні канони розвитку особистості; орієнтація деякої частини молоді на західний ринок «легкого заробітку» через заняття проституцією або розповсюдження порно-продукції тощо [25].

Основними завданнями формування навичок відповідального батьківства, на думку більшості вчених, є такі: обґрунтування цінності сім'ї та батьківства в житті людини, ознайомлення із суттю батьківства, а саме усвідомленого батьківства; формування відповідального ставлення до виконання ролей батька/матері та батьківських функцій; знайомство з обов'язками, вміннями батьків; формування культури поведінки й спілкування між юнаками та дівчатами; інформування про етику й психологію батьківської поведінки; ознайомлення молоді зі стилями батьківської поведінки та можливими

наслідками батьківства в юному віці [2].

Отже, юне материнство ми розглядаємо як соціальний феномен. Складовими його є такі фізіологічні механізми, історичний досвід, культурні та індивідуальні особливості молодих людей. Серед факторів, що впливають на появу раннього материнства ми виділили такі: не благополучні відносини в родині, соціальне оточення, сексуальна цікавість, раннє статеве дозрівання, побічний ефект від профілактичних програм, не прийняття однолітками та погані стосунки в навчальних закладах, популяризацію сучасних контрацептивних засобів, бажання не виділятися від усіх, а бути такою чи таким самим, субкультури і поп-культури, що пропагують вільний секс; усталеність певних гендерних стереотипів, згідно з якими дівчина має не відмовлятися від сексуальних стосунків, якщо вона «по-справжньому» кохає.

1.2. Вітчизняний та зарубіжний досвід профілактики юного материнства

Профілактика юних вагітностей є дуже актуальна тема у таких країнах як: США, Велика Британія, Швеція, і саме в цих країнах розробляють технології роботи та педагогічної профілактики юного материнства.

Дослідниця І. Зверева визначила поняття педагогічна профілактика – це система попереджувальних заходів, пов'язаних з усуненням зовнішніх причин, чинників та умов, що викликають ті чи інші недоліки (відхилення) у розвитку особистості. Педагогічна профілактика покликана розв'язувати завдання з локалізації, обмеження, виявлення, попередження й запобігання неконструктивної взаємодії між членами сім'ї, різних форм насильств, помилок у сімейному вихованні, формування різних видів хімічної залежності у членів сім'ї, виявлення потенційно неблагополучних сімей [17]. Вона здійснюється на фоні загальної гуманізації педагогічного процесу, причому успішність системи пов'язана, перш за все, з усіма суб'єктами педагогічного процесу [52, 244].

Соціальна профілактика – це «комплекс економічних, політичних, правових, медичних, психолого-педагогічних заходів, спрямованих на попередження, обмеження і локалізацію негативних явищ у соціальному середовищі» (А. Капська) [13, 32-33]; «зусилля, спрямовані на своєчасне виявлення і виправлення негативних інформаційних, педагогічних, психосоціального розвитку дітей та молоді, у їх поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності та дозвілля» (О. Безпалько) [14, 31]; «науково-обґрунтований і своєчасно застосовуваний вплив на соціальний об'єкт з метою збереження його функціонального стану та попередження можливих негативних процесів у його життєдіяльності» (О. Паскаль) [8, 88]; «дії, спрямовані на превенцію соціальних проблем чи життєвих криз клієнта, окремих груп або попередження ускладнення вже наявних проблем. Ця діяльність виступає одночасно як процес і результат діяльності, оскільки методи профілактики, у першу чергу, спрямовані на викорінення джерел стресових ситуацій, асоціальної поведінки, різноманітних проблем як у самій особистості, так і у соціальному середовищі» (І. Парфанович) [11].

О. Безпалько, А. Капська описали рівні профілактики: Державний рівень – рішення соціально-економічних, культурних та інших завдань загальнодержавного масштабу задоволенню матеріальних і духовних потреб людей.; Муніципальний рівень – заходи по педагогічній орієнтації інфраструктури мікросоціуму, спрямовані на оздоровлення мікросередовища, в якій протікає життєдіяльність людини (наприклад такі як, відкриття дозвіллевих закладів для молоді); Індивідуальний рівень – виховно-профілактична робота, спрямована на корекцію і попередження протиправних дій та відхилень у поведінці окремих осіб (наприклад, здійснення індивідуальної роботи з супроводу дитини соціальним педагогом) [14, 47].

Відповідно до класифікації, підтриманої ВООЗ у 1990 році, профілактичні втручання поділяються на первинні, вторинні та третинні. У контексті соціальної профілактики під первинною профілактикою найчастіше розуміють комплекс заходів, спрямованих на запобігання негативного впливу біологічних,

психологічних, соціально-педагогічних та інших факторів, що можуть слугувати причиною формування поведінки, яка відхиляється від норми. Первинна профілактика має інформаційно роз'яснювальний характер, передбачає підвищення обізнаності представників цільової групи з певних питань, формування у них цінності здоров'я та відповідних особистісних якостей, а також навичок, що допоможуть відмовитися від певних стандартів поведінки та негативних звичок [4, 35]. Провідними завданнями первинної профілактики є: формування цінності здоров'я та здорового способу життя; створення умов для розвитку особистісного потенціалу кожної людини; самореалізації особистості у різних видах творчої, інтелектуальної та громадської діяльності; підвищення поінформованості підлітків та молоді щодо загальних питань здоров'я та здорового способу життя, наслідків протиправних дій; формування у підлітків та молоді навичок культурного проведення дозвілля; формування у підлітків та молоді життєвої перспективи та умінь щодо прогнозування власної поведінки з оцінкою її наслідків та впливу на побудовані життєві стратегії; формування таких особистісних якостей, які підтримують благополуччя.

Вторинна профілактика передбачає обмеження поширення певних негативних явищ, що вже мають місце у суспільстві чи соціальній групі, попередження загострення таких явищ та їх наслідків, запобігання поглибленню соціальної дезадаптації осіб, яким властива девіантна поведінка [4, 35]. Провідними завданнями вторинної профілактики є: виявлення та усунення причин і умов, що сприяють формуванню негативного явища або девіантної поведінки; надання своєчасної соціально-педагогічної підтримки особистості; мотивування особи до зміни способу життя та відмови від небезпечних та/або неправомірних поведінкових практик; розвиток підтримуючих мереж з числа найближчого оточення, закладів освіти, відповідних соціальних служб.

Третинна профілактика спрямована на попередження рецидивів негативних явищ у суспільстві та девіантної поведінки осіб, яким була властива така поведінка раніше, а також на відновлення особистісного і соціального статусу людини [4, 35]. Завданнями третинної профілактики можуть бути:

виявлення та усунення причин і умов, що сприяють формуванню негативного явища або девіантної поведінки особи; мотивування осіб до зміни способу життя; подолання залежностей, інших проблем зі здоров'ям; соціально-психологічна реабілітація осіб, які постраждали від наслідків своєї поведінки; відновлення психологічного та соціального статусу індивіда; попередження рецидивів.

В різних країнах працюють програми профілактики юного материнства. Так наприклад в США існують дві концепції сексуального просвітлення підлітків: «Навчання контрацепції», та «Навчання утриманню» досліджували: А. Андрієвич, С. Ліс, Л. Понтон, С. Хетчер, П. Морлірс, А. Сантрока, Т. Тюремана. Кожного року на цю програму держава виділяє кошти у розмірі одного мільйону доларів. Гроші використовують для проведення різних консультацій та обстеження [8].

Термін «навчання утриманню» означає навчальну та мотиваційну програму, яка має виключно за ціль виявлення позитивних сторін життя, які можуть бути реалізовані завдяки статевому утриманню, а також вчить, що статеве утримання єдиний спосіб уникнути небажаної вагітності, та хвороб які передаються статевим шляхом та інших пов'язаних проблем зі здоров'ям [8].

Переважно така робота з дівчатами здійснюється переважно неурядовими організаціями, релігійними організаціями у місцевих громадах. Профілактика підліткових вагітностей здійснюється центрами планування сім'ї шляхом проведення інформаційних кампаній, інтерактивних занять, орієнтованих на формування у дівчат поведінки, яка передбачає утримання від дошлюбних статевих відносин. Широко використовуються інформаційні технології в роботі, а саме (дистанційне навчання, спеціалізовані веб сайти, форуми, конференції, тренінги).

Одне з високорозвинених держав Європи Швеція стала першою країною в світі, вчені Р. Балок, Б. Маккоун, Х. Троедсон, І. Фрай, які впровадили в систему освіти заняття зі статевого виховання, На законодавчому рівні в програму шкільного навчання з 1955 року введено викладання предмета «Сексуальність і програму», він став обов'язковим для вивчення школі Керівництво країни вважає

за краще вкласти немалі гроші в виховання підлітків на саме цьому етапі, ніж витратити величезні кошти на реабілітацію і лікування наслідків безграмотного відношення до свого здоров'я підлітків згодом до кожного класу в школі підходять індивідуально і після спостереження приймають рішення про те, як проводити заняття. На заняттях приблизно для 11-12 років починають обговорювати загальну анатомічну будову, зміни в організмі, які відбуваються з тілом досягаючи певного віку, відмінності між чоловіком і жінкою. Це дає розуміння підліткам дізнатися спільні та відмінні риси між статями, розібрати статеві зміни в організмі під час дорослішання, а також сформулювати правильну поведінку в підлітковому віці за для того щоб уникнути небажаних статевих актів.

У Великій Британії на відміну від США, соціальна політика базується на моделі «загального добробуту». Особливість соціально педагогічної роботи з дівчатами полягає у чіткій структурованості на макро-, мезо-, та мікрорівні. Функціонує спеціальний відділ юного материнства при Міністерстві охорони здоров'я. У Великій Британії існує розгалужена система сервісних центрів для юних матерів, що фінансуються за рахунок держави. В цих центрах юна матір може отримати комплекс психологічних, медичних, юридичних послуг. Тобто діяльність таких центрів спрямована на повноцінну підготовку дівчат до народження дитини [8].

Міжнародні документи про охорону юного материнства:

- Загальна декларація прав людини 1948р. Ст.16 Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави [14].

- Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей

- Хартія соціальних прав і гарантій громадян незалежних держав, затверджену Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав (29 жовтня 1994).

- Конвенція Міжнародної організації праці № 103 про охорону материнства (Женева, 1952)

- Конвенція МОП № 156 про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками (Женева, 1981) та ін.

Вітчизняний досвід законодавчих актів щодо юного материнства:

- Конституція України; Кодекс про шлюб та сім'ю України. Батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх дітей і непрацездатних повнолітніх дітей, які потребують матеріальної допомоги. При ухиленні батьків від цього обов'язку кошти на утримання дітей стягуються з них в судовому порядку [17].

- Сімейний кодекс України від 2002р. Сімейний кодекс України визначає засади шлюбу, особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів [19].

- Закон України про охорону дитинства від 2001р. Визначає забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини [14].

- Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» встановлює гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей і спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення [15].

- «Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності в суспільстві на 2001-2005 рр.» (6.05.2001 р.)

- «Про додаткові заходи щодо вдосконалення соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями» (23 червня 2001 р.).

До суб'єктів соціально-педагогічної профілактики відносять:

- Соціальних педагогів

- Психологів
- Органи державної влади (законодавчої, виконавчої, судової)
- Медичні працівники
- Соціальні працівники
- Поліція
- Засоби масової інформації
- Органи місцевого самоврядування
- Громадські організації
- Релігійна установи

Отже, стає зрозуміло, що у Швеції, США та Великій Британії розвинена дієва система соціально-педагогічної роботи з дівчатами підлітками, направлена на попередження незапланованих вагітностей, а також низка програм щодо підтримки юних матерів. В центрах соціальні працівники та психологи дівчатам проводять тренінгові програми, форуми із підготовки до народження дитини, розвиток батьківської компетентності та соціальних навичок у громаді, під час проходження програм юні матері грають у рольові ігри за для повноцінного розуміння та оцінки ситуації, також в центрах надають психологічну та юридичну підтримку. В таких високо розвинутих країнах створюються сервісні центри (притулки або групові будинки) для юних матерів та їх дітей, організуються групи самопомоги.

1.3. Вікові особливості молоді, як передумови до юного материнства

Згідно з віковою періодизацією Е. Еріксона віковими межами молоді/юнаків вважається період від 12-13 років до 19-20 років. Існують й інші погляди на вікові межі молоді: 11-25, 15-28, 16-24 роки тощо. Останнім часом нижньою межею молодіжного віку вважається 14, верхньою -35 років. Період юності (від 17 до 25 років) пов'язаний з початком навчання у вищому навчальному закладі та початком роботи на виробництві [4].

Для 17-18 років характерною є певна зрілість у розумовому, моральному та соціально-суспільному плані: підсилюються свідомі мотиви поведінки. Фізіологічний розвиток сучасної молоді відбувається набагато раніше, ніж їх морально-психологічне дозрівання, а незнання основ гендерного виховання в поєднанні з недостатністю або повною відсутністю в освітній установі заходів, що стосуються даного питання, приводить до виникнення ряду несприятливих наслідків, найбільш серйозним з яких і є вагітність в юному віці.

На думку І. Братусь період пубертату у дівчини це триває з 14 до 15 років під час яких продовжують інтенсивно розвиватися статеві органи, завершується ріст і розвиток молочних залоз, триває оволодіння організму по дорослому типу. Дозрівання яйцеклітин в яєчниках у більшості дівчат поступово набуває певної періодизації, що сприяє нормалізації регулярних менструацій. У хлопчиків юнацька стадія статевого дозрівання приходить на 15-16 років і характеризується збереженням в крові високого рівня соматотропного гормону та андрогенів, що визначає прискорену швидкість їх росту. Продовжують збільшуватись розміри зовнішніх статевих органів, остаточно змінюється голос, він стає більш низьким, грубішим [11].

Завершення пубертату (настання біологічної статевої зрілості – юнацький період). Під час цієї стадії, що припадає для дівчат на 16-17 років, а для юнаків на 17-18 років всі анатомічні і функціональні перебудови, зв'язані з статевим дозріванням, завершуються. У здорових дівчат, що нормально розвиваються, встановлюється регулярний нормальний статевий цикл і характерні жіночі риси форм тіла. У юнаків на стадії завершення пубертату остаточно розвиваються статеві залози та статеві органи, в основному завершується розвиток вторинних статевих ознак по типу чоловічого організму, інтенсивний розвивається мускулатура. На етапі статевого дозрівання, у зв'язку з загальною активацією гіпоталамуса, зазнають істотних змін функції центральної нервової системи. Значно змінюється емоційна сфера: емоції стають рухомими, мінливими, суперечливими. Підвищена чутливість характеру дітей нерідко поєднується з черствістю, соромливістю, з нарочитою розбещеністю. Звично проявляється

надмірний критицизм і нетерпимість до батьківської опіки. В цей період іноді відбувається зниження розумової і фізичної працездатності, спостерігаються невротичні реакції, роздратованість, плаксивість.

Різні вчені такі як О. Шевченко, Л. Данилевич та ін. досліджували вагітність в юному віці – це серйозне випробування, оскільки процес протікає в умовах функціональної незрілості організму, неадекватністю адаптаційних механізмів, незавершеності психосексуального розвитку. Вагітність і пологи в юному віці протікають з великою кількістю ускладнень порівняно з дорослими жінками і представляють значний ризик для юної вагітної і її майбутньої дитини. Крім того, молоді люди, як правило, не мають належної міри соціально-економічної незалежності від батьків, необхідної для самостійного ухвалення серйозних рішень з приводу свого життя і самостійного існування. Вагітність у юному віці часто є незапланованою, випадковою, несподіваною для дівчини і приводить до стресової ситуації. Небажана вагітність викликає цілий комплекс проблем і тривог, а саме складні стосунки з рідними, проблеми з батьком майбутньої дитини, з навчанням, несамостійність і залежність від батьків, все це може призвести до важкого нервово-психічного стану, що відіб'ється на перебіг вагітності [4].

А. Стукалова зазначає, що з одного боку, це стосуються не лише юних матерів –їхніх дітей, а й суспільства в цілому. З іншого – юне материнство є особистісною проблемою оскільки блокує можливості для професійного та соціального розвитку, підвищує ризик зниження якості життя, викликає почуття незадоволеності життя в цілому, створює проблеми в репродуктивному здоров'ї, психологічний дискомфорт. Для суспільства ж у цілому поширення юного материнства являє собою своєрідну базу для подальшого нарощування бідності, соціального сирітства, неблагополуччя [12].

Спираючись на висновки дослідників з Гонконгу (Lau, Li, 2022) жінки є чутливими протягом всього періоду вагітності і симптоми постнатальної депресії підсилюють чутливість матерів. Дослідники розкрили вплив негативних емоцій, які виникають під час юного материнства. Негативні емоції породжують

зрушення на психофізіологічному рівні, що призводять до зниження якості здоров'я юної матері і дитини. Надмірна тривожність, невпевненість, психологічні проблеми стають причиною виникнення комплексу відчуттів, що є аналогічним стану людини при сильній небезпеці. Результатом таких стресових переживань стає патологічне протікання вагітності в будь-якому з можливих варіантів, але з одним і тим же сенсом: небажана вагітність повинна перерватися [13].

Сексуальні стосунки молоді сприймаються суспільством як «проблема», що має негативні наслідки, зокрема захворювання, що передаються статевим шляхом, аборти, позашлюбні народження, соціальне сирітство. Це пояснюється тим, що майже половина перших сексуальних контактів здійснюється без застосування будь-яких контрацептивів. І причина – пояснюється тим, що молодь досить часто сприймають свій вік як, насамперед, можливість для сексуального експериментування зі зміною партнерів.

Не можна залишати поза увагою такий важливий чинник юного материнства, як тиск з боку однолітків, які вже мали статеві стосунки. Дуже часто з осудом та презирством стикаються ті дівчата, які поводяться цнотливо, адже у середовищі підлітків контакти, що розпочалися як найраніше, вважаються «популярними», символізують дорослість. Першими сексуальними партнерами дівчат 14-15 років, стають молоді люди старші від них на 5-10 років, причиною такої різниці в віці є дитяча самотність, неувага батьків, відсутність родинного тепла, якщо між матір'ю і дочкою не існує відвертих відносин (через занятість, відсутність прихильності до дитини, асоціальної поведінки і навпаки, через занадто сильну опіку), то ймовірність виникнення юного материнства в такій сім'ї дуже велика [8].

Юне материнство здатне спричинити безліч ускладнень для незміцнілого організму молодої матері. Наприклад, вчені Х. Троедсон, І. Фрай О. Ісупова, виділили такі ускладнення:

- можливість викидня через недорозвиненість внутрішніх органів юної дівчини;

- ризик позаматкової вагітності через незрілість внутрішніх статевих органів, наслідком цього є хірургічне втручання та ризик подальшого безпліддя;
- проблеми, пов'язані з розвитком плоду, в юному віці існує схильність до різних патологій;
- порушення роботи або відшарування плаценти;
- пологи на ранніх термінах, а саме викидні у зв'язку незрілості статевих органів;
- пологи з подальшими патологіями, родова діяльність може проходити з ускладненнями;
- синдром раптової дитячої смерті або мертвонародження;
- післяпологова кровотеча» [1;11].

Т. Бердникова, Г. Захаров, Д. Келлі, С. Ковальов, В. Меншутін зазначили, що вагітність в юному віці супроводжується багатьма негативними факторами:

1. Соціальні:

- в багатьох випадках відсутня підтримка, як моральна, так і фінансова, з боку батьків, друзів, партнера. Юне материнство – це для нас вважається дуже не серйозне та безвідповідальне ставлення до реального становища, тому у таких випадках батьки часто відправляють свою дитину у дорослий світ, вже у самостійне життя, а друзі якщо вони справжні вони підтримають, але більшість з них схильні у такому віці до осуду та засміювань;
- багато дівчат змушені припинити навчання, через нестачу часу та появою нових клопотів;
- юні вагітні дівчата стикаються з насильством, як словесним (вербальним), так і фізичним, зі сторони найближчих людей частіше, ніж інші жінки
- через те, що у юних матерів не має достатньої матеріальної допомоги, як і психологічної, дуже велика кількість таких жінок потерпає від депресії, серед них вищий рівень самогубств.

2. Фізіологічні:

- не повністю дозрілий організм повинен нести велике фізичне навантаження;

- моральне та психологічне навантаження за рахунок нових обов'язків та відповідальності перед майбутньою дитиною. часто виникають на цьому етапі депресії [7];

- під час юного материнства дитина теж страждає їй може не вистачати поживних речовин і як внаслідок цього народження дитини з малою вагою;

- також, чимало молодих дівчат вагітніє в наслідок випадкових зв'язків від невідомих або маловідомих партнерів, тому мають вищий рівень інфекцій, які передаються статевим шляхом, що є небезпечним для майбутньої дитини та самої матері ;

- юні матері можуть вести не здоровий спосіб життя, а саме: зловживають алкоголем, цигарками, а це все небезпечно для майбутнього малюка. і відмовлятися від всіх своїх звичок вагітна дівчина не завжди готова, вона продовжує жити для себе звичним життям.

- різкі зміни і перебудови організму, викликані вагітністю в той період, коли у дівчини лише починає встановлюватися менструальний цикл, можуть викликати серйозні наслідки: порушення будови кісток через нестачу кальцію, гіпоксія плода через нестачу прогестерону, порушення розвитку плаценти і патологічний перебіг пологів . нерідко юне материнство випадає на період перехідного віку матері, коли психіка юної дівчини зазнає істотних навантажень. без професійної допомоги психолога юна матуся може отримати серйозні психологічні травми [10].

Особливості навчання учнів в закладі професійно-технічної освіти:

- часто в такі заклади учні потрапляють через низький економічний стан родини;

- деякі учні не змогли здати всі іспити для вступу у вищий навчальний заклад;

- в професійно-технічному училищі навчають в основному практичним

навичкам майбутньої спеціальності. Отже вступають на навчання учні майбутніх робочих класів;

- низький рівень знань учнів;
- доступність навчання в закладі професійно-технічної освіти стає причиною байдужість до навчання та безвідповідальності;
- бажання отримання швидкої освіти та як можна скоріше заробляти гроші.

1.4. Девіантне материнство сутність поняття та чинники формування

Девіантне материнство тісно пов'язане та часто виражається серед юних матерів, котрі не мають досвіду у вихованні дітей, не сформовані сімейні цінності, безвідповідальне ставлення до всього і до виховання власної дитини. До девіантного материнства включаються проблеми, пов'язані не тільки з матерями, які відмовляються від своїх дітей чи мають ризик відмови від немовляти і проявляють по відношенню до них відкрита зневага, а й проблеми порушення материнсько-дитячих та батьківсько-дитячих відносин, які служать причинами зниження емоційного благополуччя дитини і відхилень у його оптимальному психічному розвитку в дитячому, ранньому та дошкільному віці [6].

Одним з головних чинників девіантного материнства є несприятливий перебіг вагітності у юної дівчини, особливості її поведінки, які призводить до подальшої відмови від дитини, аналізує в своїх дослідженнях М. Радіонова, питанням аналізу чинників девіантного материнства присвятили увагу О. Бацилева, Т. Нікітіна. Як вважають автори, відмова від материнства – форма девіантної поведінки, в основі якої лежить комплекс соціальних, психологічних, педагогічних та патологічних причин, які діють у сукупності та порушують механізми формування материнства.

Девіантне материнство пов'язане не тільки з юною дівчиною, а також

важливо звернути увагу до ситуації дитячо-батьківських взаємин, коли ми говоримо про сучасне юне материнство. Аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень останніх років свідчить про зростання уваги вчених і практиків до проблем материнства неповнолітніх дівчаток у зв'язку із ростом соціального сирітства, де фіксуються випадки жорстокого поводження з дітьми, неналежного догляду, пов'язаного з небезпеками для фізичного і психічного розвитку дитини [3]. У таких родин порушені дитячо-батьківські відносини, що викликає знижений емоційний стан дитини та її відхилення у психічному розвитку. Девіантну поведінку можна розглядати як послідовність вчинків, які не відповідають загально прийнятих норм суспільства. Матері-одиначки, низька народжуваність, величезна кількість дітей-сиріт при живих батьках, часті випадки жорстокого поводження з дітьми – один із прикладів прояву девіації в материнській поведінці.

У нашій країні девіантне материнство стикається з низкою проблем. Розглянемо деякі з цих проблем: 1) посилення окремих компонентів материнської готовності, їх гармонізація; 2) пов'язані з адаптацією до вагітності та народження дитини (підвищений рівень тривожності, страхи, депресивні стани та інше); 3) пов'язані з порушенням материнсько-дитячих взаємин; 4) прояв відкритого нехтування до дітей, насильства над ними; 5) прояв прихованої агресії, яка спричиняє емоційне неблагополуччя дитини та відхилення в її психічному розвитку; 6) пов'язані з жінками, що відмовляються від своїх дітей; 7) раннього підліткового материнства; 8) материнства одиноких жінок; 9) пов'язані зі зниженням рівня готовності до материнству [2].

На думку Т. Нікітіної, причини відмови від новонароджених малюків, насамперед, пов'язані з соціальними факторами та сімейним становищем і індивідуальних особливостей особистості. Основи соціалізації особистості, поведінкові стереотипи, сімейні цінності, світоглядний потенціал закладаються ще з дитинства батьками [2]. Тому найбільш значущим для становлення материнського комплексу є вплив мікросоціуму сім'ї. Негативний досвід виховання в родині та поганих міжособистісних відносин з матір'ю є

характерним для юного материнства та проявів девіантного материнства. Незадоволена потреба в любові матері, а саме потреба в захищеності часто виступає як обмеження у засвоєнні ролі матері й побудові гармонійних стосунків у власній сім'ї. Становлення материнських відносин пов'язані як з історією життя юної дівчини її особистісними якостями, так з особливостями дитини і організацією, перебігом вагітності, процес пологів та післяпологового взаємодії з новонародженою дитиною. Отже, ми виділили такі вікові передумови юного материнства: ранній фізіологічний розвиток сучасної молоді; низький рівень морально-психологічного та гендерного виховання; бажання соціально-економічної незалежності від батьків; не втратити дружбу з наполегливими порадами та бути з ними на одній хвилині; безвідповідальність за свою поведінку та вчинки. На наш погляд, однією з причин девіантного материнства в Україні є недостатнє статеве виховання підлітків також можна виділити три групи чинників що призводять до девіантного материнства: соціально-економічний, соціальний, особистісний.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЮНОГО МАТЕРИНСТВА СЕРЕД МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

2.1. Дослідження схильності до юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти

У параграфі 1.1. ми визначили поняття та основний зміст юного материнства. Сутність дослідження полягає у вивченні трьох компонентів юного материнства: когнітивного, емоційно-ціннісного і поведінкового, за допомогою методики. Для діагностики схильності до юного материнства важливим є з'ясування рівня відносин юнаків та дівчат закладів професійно-технічної освіти з батьками та визначення мікроклімату в родині.

Мета діагностики – дослідити внутрішньо-сімейні відносини, ціннісні орієнтації молоді, відносини між батьками та молоддю, які стають передумовою юного материнства. Діагностичні методики допомагають визначити ознаки схильності до юного материнства.

Задля дослідження теми юного материнства нами було підібрано такі методи: опитування «Підлітки про батьків»; опитування «Ти і твої батьки»; опитування «Моє репродуктивне здоров'я».

Методика опитування «Підлітки про батьків» дозволяє визначити виховний вплив батьків (так, як це описують діти) за допомогою трьох факторних змінних: прийняття-емоційне відкидання, психологічний контроль-психологічна автономія, прихований контроль-відкритий контроль. При цьому прийняття тут на увазі безумовно позитивне ставлення до дитини незалежно від вихідних очікувань батьків [2]. Емоційне ж відкидання розглядається як негативне ставлення до дитини, відсутність до нього любові і поваги, а часом і просто ворожість. Поняття психологічного контролю позначає як певний тиск і

навмисне керівництво дітьми, так і ступінь послідовності у здійсненні виховних принципів.

Опитувальник має 5 параметрів оцінювання: шкалу позитивного інтересу; шкалу директивності; шкалу ворожості; шкалу автономності; шкалу непослідовності. Якщо за підрахунками по параметру вийшло 1-2 бали, то можна говорити, що він слабо виражений, якщо ж 4-5 – то вимірюваний якість виражено цілком чітко.

Наступною методикою є опитування «Ти і твої батьки», метою якого є виявлення ставлення дитини до батьків. За її допомоги ми визначили чи достатньо часу батьки приділяють своїй дитині, з'ясувати чи є між дитиною і батьками взаєморозуміння, взаємоповага.

Третьою методикою опитування ми обрали «Моє репродуктивне здоров'я», що передбачало виявлення рівня обізнаності молоді за такими темами: «Стан репродуктивного здоров'я молоді. Негативні наслідки ранніх статевих стосунків», «Запобігання захворюванням, що передаються статевим шляхом. Існуючі засоби контрацепції», «Значення моральних цінностей для профілактики інфекцій, що передаються статевим шляхом (ІПСШ). Протидія стигмі і дискримінації» та «Вплив психоактивних речовин на репродуктивне здоров'я».

Відповідно до цілей дослідження нами було проведено три методики опитування серед молоді, що навчались у закладах професійно-технічної освіти Запорізької області. Цільовою аудиторією проведення дослідження стали 51 здобувача освіти закладів професійно-технічної освіти Запорізької області (28 дівчат та 28 хлопців) віком 16-19 років. За відповідями 51 респондентів ми отримали такі результати (див. таблицю 2.1.).

Таблиця 2.1

Аналіз результатів за опитувальником «Підлітки про батьків»

Питання / Варіанти відповіді	Так	Ні	Напевно
	%	%	%
Батько/матір дуже часто посміхається мені	64,4	22,2	13,0

Продовження табл. 2.1.

Батько/матір вимагають, від мене розуміння, що я можу робити, а що ні	48,9	8,9	42,2
Батько/матір володіє недостатньою терплячістю щодо мене	6,7	44,4	48,9
Коли я йду, батько/матір вирішує, коли я повинен повернутися	26,7	35,6	37,8
Батько/матір завжди швидко забуває те, що сам говорить або наказує	8,9	44,4	46,7
Коли в мене поганий настрій, батько/матір радить мені заспокоїтися або розвеселитись	48,9	31,1	20,0
Батько/матір вважає, що у мене повинно існувати багато правил, які я зобов'язаний виконувати	24,4	37,8	37,8
Батько/матір постійно скаржитья комусь на мене	4,4	20,0	75,6
Батько/матір надає мені стільки свободи, скільки мені треба	53,3	26,7	20,0
Батько/матір за одне і те ж один раз карає, а інший прощає	8,9	42,2	48,9
Батько/матір дуже любить робити що-небудь разом	44,4	37,8	17,8
Батько/матір якщо призначає роботу, то вважає, що я повинен робити тільки її, поки не закінчу	31,8	31,8	36,4
Батько/матір починає сердитися і обурюватися з приводу будь-якої дрібниці, яку я зробив	4,4	46,7	48,9
Батько/матір не вимагає, щоб я запитував у нього дозволу, щоб йти туди, куди захочу	28,9	37,8	33,3
Батько/матір відмовляються від своїх справ	8,9	40,0	51,1

Продовження табл. 2.1

залежно від мого настрою			
Батько/матір завжди наполягають на тому, що за всі мої проступки я повинен бути покараний	9,3	37,2	53,5
Батько/матір намагаються розвеселити і надихнути мене, коли мені сумно	37,8	37,8	24,4
Батько/матір мало цікавиться тим, що мене хвилює і чого я хочу	16,3	34,9	48,8
Батько/матір допускає, що я міг би йти куди хочу щовечора	15,6	40,0	44,4
Батько/матір має певні правила, але іноді дотримується їх, іноді ні	20,0	60,0	20,0
Батько/матір завжди з розумінням вислуховує мої погляди і думки	44,4	37,8	17,8
Батько/матір стежить за тим, щоб я завжди робив те, що мені сказано	8,9	55,6	35,6
Іноді викликає у мене відчуття, що я батькові/матері непотрібний	6,7	20,-	73,3
Батько/матір майже все дозволяє мені робити, що мені подобається	26,7	46,7	26,7
Мій батько (моя мати) змінює свої рішення так, як йому (їй) зручно	11,1	37,8	51,1
Батько/матір часто хвалить мене за що-небудь	40,0	42,2	17,8
Батько/матір завжди точно хоче знати, що я роблю і де перебуваю	37,8	44,4	17,8
Батько/матір хотіли би, щоб я став іншим або змінився	8,9	42,2	48,9
Батько/матір доволі часто дозволяють мені самому обирати собі справу до душі	44,4	37,8	17,8

Продовження табл. 2.1

Батько/матір намагаються відкрито показати, що люблять мене	37,8	44,4	17,8
Батько/матір іноді дуже легко мене прощає, а іноді - ні	28,9	53,3	17,8
Батько/матір завжди стежить за тим, що я роблю на вулиці або в школі	6,7	24,4	68,9
Батько/матір якщо я зроблю що-небудь не так, постійно і всюди говорить про це	8,9	35,6	55,6
Батько/матір надає мені багато свободи. Рідко говорить «повинен» або «не можна»	26,7	40,0	33,3
Батько/матір непередбачений у своїх вчинках, якщо я зроблю що-небудь погане або хороше	4,4	48,9	46,7
Батько/матір вважає, що я повинен мати власну думку з кожного питання	40,0	40,0	20,0
Батько/матір завжди ретельно стежить за тим, яких друзів я маю	17,8	48,9	33,3
Батько/матір не буде зі мною говорити, поки я сам не почну, якщо до цього я його чимось образив	15,6	35,6	48,9
Батько/матір завжди легко мене прощає	33,3	51,1	15,6
Батько/матір хвалить і карає дуже непослідовно: іноді занадто багато, а іноді занадто мало	13,3	44,4	42,2
Батько/матір завжди знаходить час для мене, коли це мені необхідно	42,2	37,8	20,0
Батько/матір постійно вказує мені, як себе вести, та що як робити	8,9	44,4	46,7
Батько/матір мені здається що можливо мене ненавидять	2,2	17,8	80,0

Продовження табл. 2.1

Батько/матір іноді можуть образити, а іноді бувають добрими і вдячними	26,7	48,9	24,4
Проведення канікул я планую за власним бажанням	51,1	22,2	26,7
Батько/матір завжди відверто відповість на будь-яке питання, про що б я не запитав	37,8	40,0	22,2
Батько/матір часто перевіряє, чи все я прибрав	33,3	37,8	28,9
Батько/матір нехтує мною, як мені здається	8,9	24,4	66,7
Батько/матір не втручається в те, прибираю я чи ні мою кімнату (або куточок) - це моя фортеця	15,6	48,9	35,6
Батько/матір дуже не чіткий у своїх бажаннях і вказівках	13,3	35,6	51,1

За результатами опитування було визначено, що з 51 опитуваного продемонстрували шкалу позитивного інтересу 1,24%; шкалу директивності 0,78%; шкалу ворожості 0,49%; шкалу автономності 1,03%; шкалу непослідовності 0,74%. Тож можна сказати, що рівень виховного впливу батьків на дітей має досить невиражений характер, тобто батьки не виступають авторитетом для дітей.

За результатами опитувальника «Ти і твої батьки» було визначено, що за складом родини, в якій респонденти виховуються серед зазначених відповідей 50% учнів виховуються у повній родині, 35% респондентів – з неповних сімей та 15% є сиротами чи знаходяться під опікою близьких родичів (див. таблицю 2.2.).

Аналізуючи відповіді респондентів, можна визначити, що молоді люди мало часу проводять з родиною, часто не можуть відверто розповідати про свої переживання та проблеми, досить рідко розділяють свою радість та біду з близькими – це свідчить про відсутність довірливих стосунків із батьками. Проте, 70,6% опитуваних відмітили, що виховуються в родинях, де панують дружні, довірливі відносини між батьками та іншими членами родини, а 9,8%

мають конфліктні напружені відносини між дорослими членами родини.

На виникнення юного материнства впливає й те, як молодь проводить власне дозвілля. На питання щодо занять у вільний час 19,6% респондентів займаються спортом, більшість опитуваних 52,9% вільний час проводять у колі друзів, а 27,5% респондентів займаються творчою, культурно-дозвілевою діяльністю. Респонденти зазначили, що своє дозвілля вони проводять, виїжджаючи за місто з родиною (31,4%), 7,8% відвідують кінотеатри, виставки, 11,8% відвідують родичів з приміських територій, 13,7% мають роботу на дачній ділянці в свій вільний час.

Таблиця 2.2.

Аналіз результатів за опитувальником «Ти і твої батьки»

Питання	Варіанти відповідей	У %
1. Що найбільше подобається робити на дозвіллі?	Спілкуватись з батьками прогулюючись парком	10,4%
	Проводити час з друзями	56,0%
	Займатись в секціях	16,9%
	Проводити час в інтернеті	16,7%
2. Які члени сім'ї користуються у тебе незаперечним авторитетом?	Батько	53,4%
	Мати	36,0%
	Бабуся/дідусь	10,6%
3. Кому у сім'ї належить вирішальний голос?	Батьку	36,0%
	Матері	58,4%
	Іншим членам родини	5,6%

Наступний опитувальник «Моє репродуктивне здоров'я» має на меті визначити рівень обізнаності студентів щодо власного репродуктивного здоров'я, статевих захворювань та використання контрацепції.

Поняття репродуктивного здоров'я 54% здобувачів освіти розуміли правильно, інші 30% вважали, що репродуктивне здоров'я це – спроможність до відтворення потомства і 16% вважали правильним визначенням це – задоволення

і безпечне сексуальне життя.

Щодо причин порушення репродуктивного здоров'я, 44% опитуваних вважають себе обізнаними, 18% вважають це через недотримання правил гігієни, 20% думають, що порушенням може слугувати раннє статеве життя, 14% не мають відповіді на питання та 4% вважають хронічний стрес, нестабільний графік праці та режиму дня, наявність поганих звичок.

Аборт як безвихідну ситуацію вважають 53,7% респондентів, 26% вважають його контролем над народжуваністю, 8% вбивством, 2% безлюдністю та безвідповідальністю за свої дії, 1% зазначили аборт-вбивством, 2% респондентів надали відповідь, що аборт – це відповідальність за своє майбутнє, 2% вважають це нормальною звичайною справою, 6% не мають відповідь на поставлене питання. Стосовно проведення дозвілля респонденти зазначили про прослуховування музики 40%, заняття спортом 34%, 16% читають літературу та 10% нічим не займаються. Більшість з опитуваних (64%) зазначили, що не вживають алкогольні напої, а 36% опитуваних зазначили, що вживають.

Таблиця 2.3

Результати розуміння поняття та сутності репродуктивного здоров'я

Запитання	Відповіді	
1. Розмовляли із Вами батьки про репродуктивне здоров'я (вагітності, статевих контактах, ЗПСШ)	Так	46%
	Ні	38%
	Дізнались самі	16%
2. Чи заходить мова у ваших групах про репродуктивне здоров'я, про вагітність, аборти, нерозбірливі статеві контакти?	Так регулярно	2%
	Ні	48%
	Іноді	48%
	Не відповіли	2%
3. Як ви вважаєте, чи добре поінформована про репродуктивне здоров'я молодь у наш час?	Так	34%
	Ні	26%
	Можна було ще краще	38%
	Байдуже	2%

Продовження табл. 2.3.

4. Як ви вважаєте, чому збільшилася кількість абортів?	безвідповідальність людей	60%
	непоінформованість про статеві стосунки	26%
	не вважають це проблемою	6%
	не мають відповіді на питання	8%

Отже, більшість студентів обізнані в питанні свого репродуктивного здоров'я, статевого життя та наслідків незахищених статевих стосунків. За результатами відповідей оптимальний вік вступу в сексуальні стосунки 16-18 років так відповіли 64%, 19-21 рік 30% опитуваних, 18-21 рік 2%, 13-15 років 2%, нормальним віком вступу до 15 років вважають 2% опитуваних. Лише 34% респондентів зазначили про обізнаність у темі збереження репродуктивного здоров'я, а 64% відмітили недостатню здатність та готовність його зберігати.

За результатами опитування молоді закладів професійно-технічної освіти ми виділили основні тенденції щодо схильності до юного материнства:

- 1) Майже відсутні сімейні традиції в родинах у 35,3% опитуваних.
- 2) Менше третини (29,4%) студентів проводять вільний час з батьками.
- 3) Не ставляться відповідально до статевих стосунків (45,3%).
- 4) Мають погані звички (паління, вживання алкоголю), які можуть тягнути за собою негативні наслідки статевого життя (36%).
- 5) Студенти не обговорюють теми статевих стосунків, ризиків із цим пов'язаних, з однолітками, друзями, викладачами, психологами (48%).
- 6) Не обізнані стосовно варіантів вирішення особистісних проблем, пов'язаних зі статевими відносинами (44%).
- 7) Із 40% опитуваних не проводили виховні профілактичні бесіди в закладах отримання освіти та в родині щодо ранніх статевих відносин, засобів контрацепції тощо.

2.2. Програма соціально педагогічної профілактики юного материнства серед молоді в закладах професійно-технічної освіти

Одним з ефективніших напрямків запобігання вирішення проблеми юного материнства є соціально-педагогічна профілактика молоді в закладах професійно-технічної освіти. Тобто сукупність соціально-педагогічних заходів, які спрямовані на попередження та своєчасне виявлення причин юного материнства. Загалом соціально-педагогічна профілактика направлена на формування у молоді правильного ставлення та розуміння статевого життя.

Мета формування відповідальної статевої поведінки молоді в закладах професійно-технічної освіти, підвищення рівня знань молоді про юне материнство, існуючі ситуації юного материнства, небажаної та незапланованої вагітності, фактори що її викликають, формування вмінь помічати й адекватно оцінювати ситуації сексуального характеру.

Серед напрямів формування відповідальної сексуальної поведінки виділяємо такі: формування теоретичних знань про юне материнство та незаплановану вагітність, формування відповідального ставлення у молоді та вміння вирішувати типові проблемні ситуації в сфері партнерських взаємовідносин між юнаком та дівчатами.

В ході нашого дослідження нами була розроблена програма профілактики юного материнства в закладах професійно-технічної освіти.

Мета: профілактика юного материнства в закладах професійно-технічної освіти.

Завдання програми:

1. Діагностика батьківсько-дитячих відносин юнаків та дівчат на базі закладу отримання професійно-технічної освіти з метою з'ясування рівня відносин юнаків та дівчат з батьками, визначення мікроклімату в родинях.
2. Визначення напрямів профілактики юного материнства.
3. Проведення соціально-педагогічної роботи з профілактики юного материнства.

4. Підсумки профілактичної роботи.

Форми роботи: групові заняття, дискусії, консультації тривалістю 1 академічна година. Профілактичні зустрічі проводяться два рази на місяць.

Вивчення питання формування сексуальної відповідальної поведінки та девіантного материнства, виділення сутнісних та змістових характеристик, здійснене нами в параграфі 1.4 нашого дослідження, стало підґрунтям для розробки програми формування відповідальної сексуальної поведінки з урахуванням змісту мети та завдань програми профілактики серед молоді в закладах професійно-технічної освіти. Соціально-педагогічна програма профілактики має такі етапи:

I. «Діагностика батьківсько-дитячих відносин».

Мета: виявити рівень батьківсько-дитячих відносин.

Заходи: вивчення психолого-педагогічних характеристик молоді, проведення діагностики ціннісних орієнтацій особистості молоді Тест PARI «Батьківсько-дитячі відносини».

Робота, яку проводить соціальний педагог: визначення рівня вихованості та сексуальної поінформованості молоді.

II. «Соціально-педагогічна робота з профілактики юного материнства».

Мета: встановлення рівня статевого виховання молоді в сім'ї, інформування щодо психологічних наслідків юного материнства та ранніх статевих відношень, формування відповідальної поведінки молоді з протилежною статтю.

Заходи: просвітницька лекція «Що таке статева грамотність»; проведення дискусії «Небезпека ранніх статевих стосунків», проведення тренінгу для юнаків та дівчат «Кордони», розробка методичних рекомендацій щодо статевої грамотності молоді.

Робота, яку проводить соціальний педагог: підвищення рівня знань молоді щодо статевих зав'язків засобами бесід, дискусії, заняття з елементами тренінгу.

Після впровадження та реалізації профілактичної програми молодь повинна оволодіти наступними знаннями та уміннями:

Знання про:

- явище юного материнства серед молоді
- чинники які спричиняють вступ до ранніх статевих відносин
- схильність юнаків та дівчат до раннього статевого життя, зокрема

вагітності

- ризики юного материнства
- безпечні статеві стосунки
- здоровий спосіб життя

Уміння:

- захистити себе від небажаних статевих стосунків
- бути відповідальним за наслідки статевих відносин
- вміти вчасно відмовитись від сексуальних пропозицій
- керувати своїми емоціями та почуттями
- навчитись безпечним статевим стосункам
- оволодіти навичками здорового способу життя

Методи роботи:

- рольова гра;
- диспути;
- ділова гра;
- метод кейсів;
- мозковий штурм;
- переконання;
- метод вправи, доручення;
- бесіда, переконання;
- метод театралізації;
- анкетування
- метод драматизації;
- метод бесіди, переконання;
- метод заохочення;
- позитивний приклад;

- підготовка і розповсюдження інформаційних листівок, буклетів про юне материнство;
- казкотерапія;
- спостереження;
- опитування.

Профілактична програма розрахована на десять зустрічей в закладі професійно-технічної освіти, зустрічі проводяться два дні підряд з молоддю 1-2 курсів віком 16-18 років. Час занять складає 1 академічна година в залежності від використання форм і методів під час проведення профілактичної роботи.

Програма профілактики реалізується у двох напрямках: теоретичному та практичному. У свою чергу, теоретична частина передбачає оволодіння молоддю необхідними знаннями, які допоможуть їм навчитись відмовляти та не вступати у не бажані статеві стосунки, знання щодо засобів захисту від небажаного материнства та оволодіти навичками здорового способу життя тощо. Практична частина реалізації профілактичної програми дозволить молоді оволодіти уміннями та навичками необхідними для того, щоб захистити себе від небажаного юного материнства, не заподіяти собі шкоди, вести здоровий спосіб життя тощо, які у сукупності з набутими знаннями, позитивно вплинуть на молодь та дозволять фахівцям з профілактичної роботи якомога ефективніше реалізувати мету програми.

План профілактичних заходів для учнів в закладі професійно-технічній освіти складався з практичних вправ на знайомство такі як:

- «Імена та прикметники» сутність вправи полягає в тому, щоб зняти напругу між учасниками, познайомитись та налаштуватись на подальшу співпрацю
- «Мозковий штурм «Юне материнство – це...»» мета – визначити рівень обізнаності учасників стосовно заданої теми профілактичної програми
- Вправа «Міф чи правда» сутність полягає в тому щоб розвіяти існуючі міфи в молодіжному середовищі та інформувати про існуючі факти
- «Наслідки раннього початку статевого життя» виконання вправи

передбачалось в груповій роботі, після завершення записування думок учасників тренінгового заняття ми обговорювали всі пункти та аргументували науковими фактами.

- Вправа «Порахувати до ...» ця вправа розрахована для зняття напруги в групі, для налаштування та пробудження нових сил та ідей.

- Вправа «Порушення кордонів» навчить учасників відстоювати свої особистісні кордони та не йти на ризиковані провокації від знайомих, друзів

- Мозковий штурм «Як регулювати кордони» учасники записують всі можливі варіанти регулювання особистісних кордонів, та після завершення обговорення отримують цінні поради від психологів

- Гра «Як сказати «Ні!»» повчальна гра для молоді, допоможе чітко та зрозуміло надавати відповіді на небажані пропозиції

- На завершення кожного тренінгу передбачена рефлексія та вправа «SMS» учасники мають написати що корисного вони дізнались на занятті, а також сказати приємні слова один одному

Після реалізації профілактичної програми в закладі професійно-технічної освіти, нами було здійснено аналіз ефективності впровадженої програми профілактики юного материнства серед молоді, у якому зазначено:

- Схильність молоді до ранніх статевих відносин до та після реалізації програми

- Відсоток молоді, котрі знають заходи попередження небажаної вагітності

- Кількість молоді, котрі вважають впроваджену програму корисною для себе

- Кількість молоді, які оволоділи навичками сказати вчасно ні.

Отже, профілактична програма з попередження юного материнства серед молоді розрахована на осіб віком 16-18 років і реалізувалась у два етапи: теоретичний та практичний. Завдання та напрями профілактичної програми повністю зосереджуються на тому, щоб по-перше, застерегти молодь від небажаних статевих стосунків, по-друге, сформувати уміння та навички

безпечних статевих стосунків, а також здорового способу життя для того, щоб молодь не концентрували свою увагу тільки емоційній та фізіологічній сфері. Це важливо, оскільки така діяльність допоможе молоді сформувати у себе реальні цінності, такі як сім'я, друзі, любові до життя, любов, навчання, закоханість тощо. Учасниками профілактичної програми були: ДНЗ «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти; ДНЗ «Запорізький будівельний центр професійно-технічної освіти»; «Бердянський машинобудівний професійний ліцей»; «Державний навчальний заклад Василівський професійний ліцей»; «Дніпрорудненський професійний професійний ліцей».

ВИСНОВКИ

Отже ми визначили поняття та сутність юного материнства як вагітність, що настала у дівчинки, яка не досягла 18 років, тобто повноліття.

Проаналізувавши історичні відомості про фактор юного материнства ми можемо зробити такі висновки, що в Античності та Середньовіччі материнство було раннім по визначенню, і були притаманні негативні відтінки, але не розцінювалися суспільством як проблема та як прояви девіації, в Радянські часи юне материнство засуджувалось суспільством та аборти були заборонені на державному рівні. Дослідили особливості фізіологічного розвитку юнаків та дівчат та погоджуємось, що вагітність в юному віці – це серйозне випробування, оскільки процес протікає в умовах функціональної незрілості організму, неадекватністю адаптаційних механізмів, незавершеності психосексуального розвитку та несе багато ризиків та негативних наслідків.

Виокремили ознаки схильності до юного материнства ми виділили такі: розкута поведінка дівчини або юнака; бажання бути своєю чи своїм серед всіх інших; вживання тютюнових, алкогольних, наркотичних засобів; погані стосунки з однолітками; особливість темпераменту; недовихованість з боку батьків; не правильно сформовані ціннісні орієнтації; погана інформованість навчальних закладів щодо статевого дозрівання та статевої відносин молоді; усталеність гендерних стереотипів; безвідповідальне ставлення до всього що оточує; субкультури і поп-культури, що пропагують вільний секс.

Нами було визначено, що профілактика юного материнства може здійснюватися на 3 рівнях: первинна профілактика має інформаційно роз'яснювальний характер, передбачає підвищення обізнаності юнаків та дівчат з питань юного материнства та незапланованої вагітності; вторинна профілактика передбачає обмеження поширення певних негативних явищ, що вже мають місце у суспільстві чи соціальній групі, попередження загострення таких явищ та їх наслідків, запобігання поглибленню соціальної дезадаптації

молоді; третинна профілактика спрямована на попередження рецидивів негативних явищ у суспільстві та девіантної поведінки молодих людей.

Ми розробили методику та пропровели дослідження, котре складалось з трьох опитувань серед студентів 15-18 років в професійно-технічних закладах міста Запоріжжя: ДНЗ «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти»; ДНЗ «Запорізький будівельний центр професійно-технічної освіти»; «Бердянський машинобудівний професійний ліцей»; «Державний навчальний заклад Василівський професійний ліцей»; «Дніпрорудненський професійний професійний ліцей». Ми використовували такі методи: Рольова гра; Диспути; Ділова гра; Метод кейсів; Мозковий штурм; Переконавання; Метод вправи, доручення; Бесіда, переконання; Метод театралізації; анкетування; Метод драматизації; Метод заохочення; Позитивний приклад; Підготовка і розповсюдження інформаційних листівок, буклетів про юне материнство; Казкотерапія; Спостереження; Опитування. Результати дослідження проказали нам, що у більшості студентів є обізнаність в питанні свого репродуктивного здоров'я, статевого життя та наслідків незахищених статевих стосунків. За результатами відповідей оптимальний вік вступу в сексуальні стосунки 16-18 років так відповіли 64%, 19-21 рік 30% опитуваних, 18-21 рік 2%, 13-15 років 2%, нормальним віком вступу до 15 років вважають 2% опитуваних. Лише 34% респондентів зазначили про обізнаність у темі збереження репродуктивного здоров'я, а 64% відмітили недостатню здатність та готовність його зберігати. За результатами опитування було визначено, що з 51 опитуваного продемонстрували шкалу позитивного інтересу 1,24%; шкалу директивності 0,78%; шкалу ворожості 0,49%; шкалу автономності 1,03%; шкалу непослідовності 0,74%. Тож можна сказати, що рівень виховного впливу батьків на дітей має досить невиражений характер, тобто батьки не виступають авторитетом для дітей. Аборт як безвихідну ситуацію вважають 53,7% респондентів, 26% вважають його контролем над народжуваністю, 8% вбивством, 2% безлюдністю та безвідповідальністю за свої дії, 1% зазначили аборт-вбивством, 2% респондентів надали відповідь, що аборт – це

відповідальність за своє майбутнє, 2% вважають це нормальною звичайною справою, 6% не мають відповідь на поставлене питання. Стосовно проведення дозвілля респонденти зазначили про прослуховування музики 40%, заняття спортом 34%, 16% читають літературу та 10% нічим не займаються. Більшість з опитуваних (64%) зазначили, що не вживають алкогольні напої, а 36% опитуваних зазначили, що вживають

Нами було розроблено програму, котра передбачає десять занять, два з яких ми мали змогу провести. Метою профілактичної програми є профілактика юного материнства в закладах професійно-технічної освіти. Завдання програми: Діагностика батьківсько-дитячих відносин юнаків та дівчат на базі закладу отримання професійно-технічної освіти з метою з'ясування рівня відносин юнаків та дівчат з батьками, визначення мікроклімату в родині; Визначення напрямів профілактики юного материнства; Проведення соціально-педагогічної роботи з профілактики юного материнства. Напрямами програми є: освітній напрям який включав в себе: інформування про сексуальне та репродуктивне здоров'я, навчання відстоюванню особистісних кордонів та навчання відмови кажучи чітко ні; психологічний напрям включав в себе інформування про підтримку та існуючі державні установи, котрі надають допомогу юним матерям; правовий напрям заключавсь на інформуванні про людські права.

Профілактичну діяльність можна здійснювати за допомоги таких форм роботи: групові заняття, дискусії, консультації, тренінги, круглі столи. Методи профілактичної роботи юного материнства: рольова гра; диспути; ділова гра; метод кейсів; мозковий штурм; переконання; метод вправи, доручення; бесіда, переконання; метод театралізації; анкетування; метод драматизації; метод бесіди, переконання; метод заохочення; позитивний приклад; підготовка і розповсюдження інформаційних листівок, буклетів про юне материнство; казкотерапія; спостереження; опитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова С. Ю. Підліткове материнство : демографічний аспект проблеми. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2016. 184 с.
2. Баженова О. В., Баз Л. Л., Копил О. А. Готовність до материнства : виділення факторів, умов психологічного ризику для майбутнього розвитку дитини. *Синапс*. 1993. № 4. 35-42 С.
3. Бацилева О. В. Девіантне материнство як варіант порушення репродуктивної поведінки. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць КПНУ імені І. Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2010. Вип. 8. С. 48-57.
4. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
5. Безпалько О. В., Зверева І. Д., Веретенко Т. Г. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2013. 312 с.
6. Братусь І. В. Соціально-педагогічна робота з юними матерями у США та Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Луганськ : Нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2007. 229 с.
7. В Україні кожна 60-та дитина народжена неповнолітньою матір'ю. URL: https://zik.ua/news/2012/11/16/v_ukraini_kozhna_60ta_dytna_narodzhen_a_perovnolitnoyu_matiryu__statystyka_379252 (дата звернення: 14.05.2023).
8. Вишньовський В. В. Формування психологічної готовності жінки до материнства. *Актуальні задачі сучасних технологій*: матеріали V Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів (м. Тернопіль, 17-18 листопада 2016). Тернопіль : ТНТУ, 2016. С. 301-302.
9. Воробйова С. Проблема інфантициду: гендерний вимір. *Гендер. Екологія. Здоров'я* : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14-15 квітня 2019 р.). Харків : ХНМУ, 2019. С. 192-

- 193.
10. Воробйова С. Сучасні підходи до профілактики девіантного материнства (батьківства). Херсон : Магістерські студії, 2022. 78 с.
 11. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України / за ред. А.Чернової. Київ : Центр Разумкова; Видво «Заповіт», 2016. 244 с.
 12. Главацька О. Л. Статеворольові стереотипи як соціокультурна основа гендерної соціалізації молоді в сучасній сім'ї. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2014. № 4 (287). С.104-115.
 13. Говорун Т. В. Соціалізація статі та сексуальності: монографія. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2001. 240 с.
 14. Данилевич Л. Чинники формування психологічної готовності до батьківства. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. Вип.1.
 15. Загальна декларація прав людини : затв. указом Президента України від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 05.03.2023).
 16. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : закон України від 21.11.1993 р. № 2812-ХІІ. Дата оновлення : 28.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення 26.04.2023).
 17. Про охорону дитинства : закон України від 26.04.2001 р. № 2402-ІІІ. Дата оновлення :05.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 26.04.2023).
 18. Основи законодавства України про охорону здоров'я : закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 16.04.2023).
 19. Краснова Н. П. Методика роботи соціального педагога : навч. посіб. Луганськ : Альма-матер, 2003. 292 с.
 20. Кудрявцев В. О. Сім'я і проблеми юного материнства. *Проблеми соціальної*

- гігієни, охорона здоров'я та історія медицини.* 1996. № 2. С. 47-49.
21. Ляхіна Л. Формування культури сексуального здоров'я. *Фахівець.* 2005. № 7. С. 23-37.
 22. Мещерякова С. Психологічна готовність до материнства. *Питання України.* 2002. № 5. С. 18-27.
 23. Оржеховська В. М. Сучасні орієнтири превентивної педагогіки. *Педагогіка і психологія.* 2005. № 2. С. 17-25.
 24. Парфанович І. І. Соціальна профілактика : навч. посіб. Тернопіль : ТДПУ, 2009. 159 с.
 25. Піроженко Т. О. Хартман О. Ю. Виховуємо дитину – зростаємо як батьки : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 168 с.
 26. Сіліч Л. В. Профілактика ранніх статевих відносин у молодіжному середовищі. *Проблеми соціальної роботи.* 2014. № 1. С. 4-10. URL: http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/11629/AIE_1_4-178-184-2-7.pdf (дата звернення: 24.03.2023).
 27. Сімейний кодекс України : закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Дата оновлення : 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 20.05.2023).
 28. Смирнова Є. Феноменологія батьківства в молодих сім'ях. *Психологія зрілості та старіння.* 2005. № 1. С. 56-64.
 29. Соціальна педагогіка : підручник / Капська А. Й., Безпалько О. В., Биховська О. В. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 468 с.
 30. Статистичні дані юного материнства ВООЗ. 2012. URL: https://wcu-network.org.ua/ua/Zaxist_prav_dtei/news/VOOZ_sered_pdltkv_vagtn%D1%94_kozhna_rjata (дата звернення 12.03.2023).
 31. Соціальна педагогіка : теорія і технології : підручник / за ред. І. Д. Зверевої. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.
 32. Шевченко О. М. Психологічні особливості готовності до материнства дівчат-старшокласниць. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2017. Том 2. Вип. 4. С. 135-139.

33. Chung W. H, Kim, M. E., Lee J. Comprehensive understanding of risk and protective factors related to adolescent pregnancy in low- and middle-income countries: *A systematic review. Journal of Adolescence.* 2018; 69: 180-188.
34. Fagan Patrick F. The Decline of Teen Marriage Is a Serious Problem. *Teen Pregnancy and Parenting.* 2001. P. 13.
35. Jeha D., Usta I., Ghulmiyyah L., & Nassar A. A review of the risks and consequences of adolescent pregnancy. *Journal of Neonatal-Perinatal Medicine.* 2015. № 8(1). P. 1-8.
36. Johansen E. R., Nielsen H. S., & Verner M. Long-Term consequences of early parenthood. *Journal of Marriage and Family.* 2020. № 82(4). P. 1286-1303.
37. Khouzam Hani R. Promotion of Sexual Abstinence: Reducing Adolescent Sexual Activity and Pregnancies. *Southern Medical Journal.* 2005. C.1-6.
38. Peterson S. F., & Goldthwaite L. M. Postabortion and postpartum intrauterine device provision for adolescents and young adults. *Journal of pediatric and adolescent gynecology.* 2019. № 32(5). P. 30-S35.
39. Sawhill I. V., Guyot K. Preventing unplanned pregnancy: Lessons from the states. *Brookings Institution.* 2019. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/06/Preventing-Unplanned-Pregnancy-2.pdf> (дата звернення: 06.04.2023).
40. Song W., & Qian X. Adverse Childhood Experiences and Teen Sexual Behaviors: The Role of Self-Regulation and School-Related Factors. *Journal of School Health.* 2020. № 90(11). P. 830-841.
41. Sully E. A, Biddlecom A., Daroch J., Riley T., Ashford L., Lince-Deroche N. et al. Adding It Up: Investing in Sexual and Reproductive Health 2019. New York : Guttmacher Institute, 2020. P. 15-20.
42. UNFPA. Socioeconomic consequences of adolescent pregnancy in six Latin American countries. Implementation of the MILENA methodology in Argentina, Colombia, Ecuador, Guatemala, Mexico and Paraguay. United Nations Population Fund – Latin America and the Caribbean Regional Office. Panama, 2020. P.26-35
43. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population

Division. Fertility among young adolescents aged 10 to 14 years. New York : UNDESA, PD, 2020. P. 17-20.

44. Vargas G., Borus J., & Charlton B. M. Teenage pregnancy prevention: the role of young men. *Current opinion in pediatrics*. 2017. № 29(4). 393 p.
45. Zambia Statistics Agency, Ministry of Health (MOH) Zambia, and ICF. Zambia Demographic and Health Survey 2018. Lusaka, Zambia, and Rockville, Maryland, USA: Zambia Statistics Agency, Ministry; 2018.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета «Моє репродуктивне здоров'я»

Дане дослідження проводиться для того, щоб визначити рівень обізнаності про своє здоров'я студентів професійно-технічних закладів освіти

Інструкція: вибрати 1 відповідь, яка на ваш погляд підходить найбільш.

Дане анкетування анонімне, тому намагайтесь відповідати чесно.

Автор анкети: Зверєва І. Д. та Говорун Т. В.

ваша стать: м / ж

Вік: ____ років

1. Репродуктивне здоров'я – це....

- а) спроможність до відтворення потомства;
- б) задоволення і безпечна сексуальне життя;
- в) стан повного фізичного, розумового й соціального благополуччя.

2. Причинами порушення репродуктивного може бути:

- а) ранній початок статевого життя;
- б) інфекції, що передаються статевим шляхом;
- в) недотримання правил гігієни;
- г) утримання;
- д) жодного з перелічених не підходить;
- е) ваш варіант _____

3. Розмовляли із Вами батьки про репродуктивне здоров'я (вагітності, статевих контактах, ІППП)?

- а) так;
- б) ні
- в) що й все так знаю

г) ваш варіант _____

4. Заходить мова у ваших групах, про репродуктивне здоров'я, про вагітність, аборти, нерозбірливі статевих контактах?

а) ні

б) іноді;

в) ми регулярно обговорюємо теми;

г) ваш відповідь _____

12. Як ви вважаєте, чому час збільшилася кількість абортів:

а) люди стали безвідповідальні;

б) деякі погано поінформовані про своєму сексуальні стосунки;

в) я взагалі не вважаю, що маємо цієї проблеми немає;

г) ваш відповідь _____

13. Чим ви займаєтеся у вільний від навчання час:

а) читаєте;

б) слухаєте музику;

в) займаєтеся спортом;

г) нічим не займаєтеся.

16. Ви вживаєте спиртні напої:

а) так;

б) ні;

Додаток Б

Тест «Підлітки про батьків»

Дане дослідження проводиться для того, щоб визначити відносини муж студентами та їх батьками.

Інструкція: оберіть цифру яка більш відповідає написаному твердженню.

Дане анкетування анонімне, тому просимо вас відповідати відверто.

Автор методики: Шафер

	Мій батько (моя мати)	Так	Частково	Ні
1	Дуже часто посміхається мені	2	1	0
2	Категорично вимагає, щоб я засвоїв, що я можу робити, що немає	2	1	0
3	Володіє недостатньою терплячістю щодо мене	2	1	0
4	Коли я йду, сам вирішує, коли я повинен повернутися	2	1	0
5	Завжди швидко забуває те, що сам говорить або наказує	2	1	0
6	Коли в мене поганий настрій, радить мені заспокоїтися або розвеселитись	2	1	0
7	Вважає, що у мене повинно існувати багато правил, які я зобов'язаний виконувати	2	1	0
8	Постійно скаржиться комусь на мене	2	1	0
9	Надає мені стільки свободи, скільки мені треба	2	1	0
10	За одне і те ж один раз карає, а інший - прощає	2	1	0

11	Дуже любить робити що-небудь разом	2	1	0
12	Якщо призначає якусь роботу, то вважає, що я повинен робити тільки її, поки не закінчу	2	1	0
13	Починає сердитися і обурюватися з приводу будь-якої дрібниці, який я зробив	2	1	0
14	Не вимагає, щоб я запитував у нього дозволу, щоб йти туди, куди захочу	2	1	0
15	Відмовляється від багатьох своїх справ залежно від мого настрою	2	1	0
16	Намагається розвеселити і надихнути мене, коли мені сумно	2	1	0
17	Завжди наполягає на тому, що за всі мої проступки я повинен бути покараний	2	1	0
18	Мало цікавиться тим, що мене хвилює і чого я хочу	2	1	0
19	Допускає, щоб я міг би йти куди хочу щовечора	2	1	0
20	Має певні правила, але іноді дотримується їх, іноді ні	2	1	0
21	Завжди з розумінням вислуховує мої погляди і думки	2	1	0
22	Стежить за тим, щоб я завжди робив те, що мені сказано	2	1	0
23	Іноді викликає у мене відчуття, що я йому противний	2	1	0
24	Практично дозволяє мені робити все, що мені подобається	2	1	0

25	Мій батько (моя мати) змінює свої рішення так, як йому (їй) зручно	2	1	0
26	Часто хвалить мене за що-небудь	2	1	0
27	Завжди точно хоче знати, що я роблю і де перебуваю	2	1	0
28	Хотів би, щоб я став іншим, змінився	2	1	0
29	Дозволяє мені самому вибирати собі справу до душі	2	1	0
30	Іноді дуже легко мене прощає, а іноді - ні	2	1	0
31	Намагається відкрито показати, що любить мене	2	1	0
32	Завжди стежить за тим, що я роблю на вулиці або в школі	2	1	0
33	Якщо я зроблю що-небудь не так, постійно і всюди говорить про це	2	1	0
34	Надає мені багато свободи. Рідко говорить «повинен» або «не можна»	2	1	0
35	Непередбачений у своїх вчинках, якщо я зроблю що-небудь погане або хороше	2	1	0
36	Вважає, що я повинен мати власну думку з кожного питання	2	1	0
37	Завжди ретельно стежить за тим, яких друзів я маю	2	1	0
38	Чи не буде зі мною говорити, поки я сам не почну, якщо до цього я його чимось зачеплю або ображу	2	1	0
39	Завжди легко мене прощає	2	1	0
40	Хвалить і карає дуже непослідовно: іноді занадто багато, а іноді занадто мало	2	1	0

41	Завжди знаходить час для мене, коли це мені необхідно	2	1	0
42	Постійно вказує мені, як себе вести	2	1	0
43	Цілком можливо, що, по суті, мене ненавидить	2	1	0
44	Проведення канікул я планую за власним бажанням	2	1	0
45	Іноді може образити, а іноді буває добрим і вдячним	2	1	0
46	Завжди відверто відповість на будь-яке питання, про що б я не запитав	2	1	0
47	Часто перевіряє, чи всі я прибрав, як він велів	2	1	0
48	Нехтує мною, як мені здається	2	1	0
49	Не втручається в те, прибираю я чи ні мою кімнату (або куточок) - це моя фортеця	2	1	0
50	Дуже неконкретен у своїх бажаннях і вказівках	2	1	0

Додаток В

Анкета для учня «Ти і твої батьки»

Дане дослідження проводиться для того, щоб дослідити батьківсько-дитячі стосунки визначити мікроклімат сім'ї.

Інструкція: вибрати 1 відповідь, яка на вашу думку найбільше підходить.

Дане анкетування анонімне, тому намагайтесь відповідати чесно.

Автор тестування: Шалва О.А.

1. Який склад твоєї сім'ї?

2. Чи пишаєшся ти своїми батьками?

а) так; б) частково; в) іноді.

Як ти проводиш своє дозвілля?

а) займаюся спортом (у секції);

б) відвідую кіно чи театр;

в) читаю художню та іншу літературу;

г) займаюся у музичній школі;

д) дивлюся телепередачі;

е) спілкуюсь з друзями;

ж) _____

4. Як ти проводиш вільний час із батьками?

а) відвідуємо кінотеатр; б) ходимо в театр; в) відвідуємо виставки, музеї;

г) разом виїжджаємо за місто; д) працюємо на дачній ділянці;

е) ідемо до родичів у село; ж) не проводимо вільний час разом.

5. Як часто ти проводиш своє дозвілля разом із батьками?

а) один раз на тиждень; б) один раз на два-три тижні; в) один раз на місяць;

г) один раз на півроку; д) майже завжди; е) ніколи.

6. Чому ти не проводиш дозвілля з батьками?

а) нецікаво; б) не маю вільного часу; в) батьки не мають вільного часу;

г) вільний час батьків не збігається з моїм.

7. Які стосунки між батьками?

а) дружні; б) напружені; в) конфліктні; г) не хочу говорити.

8. Які стосунки у тебе з батьками?

а) дуже добрі; б) довірливі; в) напружені; г) конфліктні.

9. Чи подобається тобі у колі твоїх батьків?

а) так; б) ні; в) не завжди; г) не знаю.

10. Чи ділишся ти зі своїми батьками проблемами, радощами, невдачами?

а) так; б) ні; в) назавжди.

11. Чи розуміють тебе батьки?

а) повністю; б) частково; в) не розуміють.

12. Скільки часу в тебе лишається на дозвілля?

а) достатньо; б) мало; в) не лишається; г) не знаю, куди подіти.

13. Що найбільше подобається робити на дозвіллі?

а) спілкуватися з батьками; б) прогулюватися;

в) проводити час із друзями; г) займатися спортом; д) слухати музику; е)

займатися технікою; ж) відвідувати кіно і театри; з) читати;

и) дивитися телепередачі; і) грати в комп'ютерні ігри; к) танцювати.

14. Чи допомагаєш ти батькам, старшим членам сім'ї?

а) так; б) іноді; в) ні; г) немає потреби.

15. Чи береш участь у плануванні сімейного бюджету?

а) так; б) іноді; в) ні; г) не хочу втручатися.

16. Чи хотів би ти виховувати своїх дітей так, як тебе виховують твої батьки?

а) так; б) частково; в) ні; г) з певними змінами.

17. Чи знаєш ти, яку роботу виконують твої батьки?

а) так; б) ні; в) не виконують;

18. Чи є у твоїй сім'ї власні традиції?

а) так; б) ні; в) деякі.

19. Які члени сім'ї користуються в тебе незаперечним авторитетом?

20. Кому в сім'ї належить вирішальний голос?

21. Чи дають тобі кишенькові гроші?

Додаток Г

Профілактичне заняття з елементами тренінгу на тему «Юне материнство»

Мета: Профілактика юного материнства шляхом інформування молоді про наслідки та ризики від ранніх статевих відносин та юного материнства, вдосконалення навичок відстоювання своїх інтересів для уникнення непередбаченого юного материнства.

Завдання:

1. Визначення поняття юного материнства
2. Інформування про ризики та наслідки раннього материнства
3. Визначення рівня обізнаності учасників про ІПСШ
4. Інформування про методи контрацепції

Цільова аудиторія: студенти професійно-технічного закладу освіти

Час: 1:20 хв

Необхідні матеріали: презентація, дошка на платформі ZOOM,
комп'ютер, інтернет

Хід проведення

Вступ

Всім учасникам конференції доброго дня! З нетерпінням приступимо до розгляду профілактичного заняття з елементами тренінгу на тему "Юне материнство". Це захоплива і важлива тема, яка стосується багатьох молодих людей. Якщо готові, давайте розпочнемо! Якщо будуть виникати питання або деталі вас цікавлять щодо цієї теми не соромтесь запитуйте.

Вправа «Імена та прикметники»

Мета: запам'ятати імена учасників

Перший учасник називає своє ім'я та прикметник на ту ж букву. Наприклад, великий Володимир або прекрасна Поліна, вправа продовжується поки всі учасники не назвуть свого імені.

Молодість – це період життя, коли перед нами відкривається безліч можливостей, але також і чимало викликів. Один з найважливіших викликів, з якими стикаються молоді дівчата, - це питання юного не запланованого материнства.

На заняттях ми обговоримо наступні теми:

1. Ризики та наслідки раннього материнства.
2. Методи контрацепції та їх ефективність.
3. Розвинемо навички прийняття рішень та планування майбутнього.
4. Озвучимо практичні поради щодо взаємодії з партнерами та важливості

взаєморозуміння.

Мозковий штурм «Юне материнство»

Мета: надати визначення юного материнству

За допомоги ментіметру через посилання в ZOOM учасники записують свої варіанти визначення поняття юне материнство.
<https://www.menti.com/alr5nobfk8jv>

Обговорення визначень з учасниками та надання свого визначення: За Бердниковою Т.В., «юне материнство» – це вагітність, що настала у дівчинки, яка не досягла 18 років, тобто повноліття» [5, с. 7]. І. Зверева окреслила термін «юне материнство», як таке, що охоплює ранній вік жінок (неповнолітніх, а й дівчат, які народили дитину до 21 року, оскільки до цього віку молода людина набуває самостійності, починає кар'єру)

Вправа «Міф чи правда»

Мета: Обговорення міфів та правди стосовно юного материнства може допомогти зняти стереотипи та підтримати молодих юнаків та дівчат у їхньому життєвому шляху.

Завдання для учасників: відповідати на твердження правда ставлення лайку якщо учасники погоджуються з твердженням та дизлайк якщо вони не погоджуються з твердженням.

Твердження:

Міф 1: Молоді матері не можуть бути успішними.

Неправда: Вік не заважає досягненню успіху. Багато молодих матерів успішно поєднують материнство з кар'єрою, освітою та іншими досягненнями.

Міф 2: Раннє материнство заважає освіті та кар'єрному зростанню.

Правда: Хоча виховання дитини може бути викликом, багато молодих матерів знаходять шляхи вирішення цих проблем, такі як підтримка родини, державних програм, та можливості отримання освіти та працевлаштування.

Міф 3: Молоді матері не можуть надати дітям достатньої уваги та догляду.

Неправда: Успішне материнство залежить від дійсного бажання та здібностей матері, а не від її віку. Багато молодих матерів виявляються пристрасними, відданими батьками.

Міф 4: Рання вагітність - це тільки проблема підлітків дівчат.

Неправда: Рання вагітність може стати проблемою як для юної дівчини так і для юнака та всього близького їх оточення.

Міф 5: Незаплановані вагітності стаються лише у непослухливих або безвідповідальної молоді.

Неправда: Незапланована вагітність може статися з будь-якою людиною, незалежно від її соціального статусу, віку чи рівня освіти. Іноді навіть люди, які ретельно планують своє сімейне життя, можуть зіткнутися з цим.

Міф 6: Всі методи контрацепції є на 100% ефективними.

Неправда: Жоден метод контрацепції не є абсолютно надійним. Хоча багато з них дуже ефективні, є завжди мала ймовірність незапланованої вагітності.

Міф 7: Незапланована вагітність - це завжди катастрофа.

Неправда: Хоча незапланована вагітність може бути стресовою та викликати складнощі, вона не завжди призводить до катастрофи. Для деяких людей вона може виявитися непередбаченим, але привітним життєвим подією.

Міф 8: Не можна впоратися з незапланованою вагітністю.

Неправда: З достатньою підтримкою, інформацією та ресурсами багато людей успішно впораються з незапланованою вагітністю. Існують різні можливості для допомоги, включаючи консультування, медичну допомогу та

підтримку від родини та спеціалізованих організацій.

Міф 9: Ранні статеві стосунки не можуть призвести до серйозних наслідків.

Неправда: Ранні статеві стосунки можуть мати серйозні наслідки, такі як незапланована вагітність, передача статевих захворювань та психологічні проблеми.

Міф 10: Діти не мають права на інформацію про сексуальність.

Неправда: Діти мають право на об'єктивну та достовірну інформацію про сексуальність та статеве здоров'я, що відповідає їхньому віку та розвитку.

Міф 11: Ранні статеві стосунки ведуть до більшого щастя та самореалізації.

Неправда: Ранні статеві стосунки можуть бути непродуманими та недоцільними для психічного, емоційного та фізичного здоров'я людини. Здорові, стійкі стосунки базуються на взаємному повазі, довірі та розвитку особистості.

Міф 12: Інформування про сексуальність сприяє збільшенню сексуальної активності серед молоді.

Неправда: Дослідження показують, що адекватна та правильно спрямована сексуальна освіта фактично сприяє зменшенню ризику незапланованих вагітностей та захворювань, а також сприяє формуванню здорових ставлень до статевих стосунків.

Мозковий штурм «наслідки раннього початку статевого життя»

Посилання на гугл диск дошку

<https://docs.google.com/document/d/1Gy3yg2G2VKN5IL3HIX9fpvR1YUo9sfk5FKAiVgJLo2Y/edit?usp=sharing>

Поділити учасників на дві команди і визначити позитивні і негативні наслідки початку статевого життя для дівчини з позицій фізіології, психології, соціума. Розприділити хто буде зазначати +, а чия команда -. Кожна група працює на дошці розподілена навпіл наприкінці обговорення та доповнення відповідей учасників. Підводячи підсумки, слід сказати, що, приймаючи рішення про початок статевого життя в юному віці, юнаки та дівчата повинен усвідомлювати, що це дуже серйозне рішення. Необхідно продумати всі

негативні наслідки (ІПСШ, небажана вагітність, психологічні аспекти). Важливо відмітити, що існує ймовірність «Щасливого кінця», але вона мізерна.

Вправа на завершення сесії: «SMS»

Мета: підвести підсумки дня.

Час: 15 хв.

<https://www.menti.com/alps9m31gt14>

Хід проведення: Тренер пропонує кожному з учасників написати стисле SMS повідомлення для значущої людини про те, що було найважливішим у сьогоднішньому семінарі. Далі учасники по черзі зачитують свої повідомлення.

Після цього тренер дякує групі за спільну роботу й нагадує час і місце початку наступної зустрічі

Зустріч 2

Завдання:

1. Розвиток навичок прийняття рішень
2. Розвиток навичок комунікації та міжособистісних відносин
3. Стимулювання планування здорового та відповідального майбутнього

Цільова аудиторія: студенти професійно-технічного закладу освіти

Час: 1:20 хв

Необхідні матеріали: презентація, дошка на платформі ZOOM, комп'ютер, інтернет

Вправа «Порахувати до ...»

Учасники групи повинні один за одним порахувати до N (або рівне, або більше числа учасників), причому кожне число повинна вимовляти тільки одна людина. Домовлятися, хто що говорить, не можна. Як тільки якесь число вимовляють кілька людей одночасно або довго не вимовляє ніхто, рахунок починається з початку.

Правило: кожна людина повинна вимовити хоча б одне число.

Інформаційне повідомлення «Кордони»

Мета: ознайомити учасників із сучасними науковими підходами щодо

поняття «кордони», їх різновидів та характеристик.

Час: 15 хв.

«Кордони» вроджені і ті, що формуються впродовж нашого життя. Вони необхідні для психічного та фізичного здоров'я. Коли наші кордони порушуються, ми починаємо «боротьбу-захист» або ... хворіємо.

«Кордони» допомагають пильно оберігати наше серце. Все, що нам служить, добре тримати всередині «огорожі», але разом з тим треба оберігати свою територію від того, що є шкідливим. Коротко кажучи, кордони дозволяють утримувати добро та відгороджуватися від зла. Однак трапляється так, що зло ми маємо всередині, а добро ззовні. Тоді треба відкрити кордони, щоб впустити добро і вигнати зло тому кордони мають бути з воротами. Позбавлення від болю чи гріха вимагає того, щоб спочатку відкритися перед Богом та людьми. Визнання болю чи гріха допомагає «викинути його з себе», і він перестає трукати нас зсередини.

Отже, якщо добро знаходиться ззовні, треба відкритися, щоб впустити його всередину. Інші люди можуть запропонувати нам «добрі речі» і треба до них відкритися. Але часто ми замикаємось від добра, яке виходить від інших людей, залишаючись самотніми. Одним словом: кордони це не мури, Актива ми не повинні відгороджуватися від інших людей, а навпаки, маємо бути з ними «заодно», маємо творити спільноту. Однак у кожній спільноті кожному її членові належить певний простір та свобода. Кордони мусять бути настільки проникними, щоб був можливим обмін, та настільки міцними, щоб оберігати від небезпеки (за Х. Клудом та Д. Тоусендом).

2. Система зовнішніх кордонів дозволяє вирішувати питання дистанції, яку ми хочемо утримувати по відношенню до світу та інших людей. Внутрішні кордони – оберігають наші почуття, думки, цінності.

Щоб дозріти до правдивості, відповідальності, свободи та повноти любові, треба, щоб ми з дитинства вчилися визначати кордони і дотримуватись їх.

3. Поділ кордонів згідно з Меган ле Бутлер:

Фізичні. Першим кордоном тут виступає людська шкіра, яка надає тілу

характерний вигляд. Крім того, існують ще просторові кордони, які окреслюють можливу чи неможливу для прийняття фізичну близькість.

Просторові кордони визначаються індивідуальними перевагами, ступенем близькості стосунків та культурними нормами.

Інтелектуальні. Здорові інтелектуальні кордони дозволяють нам вірити власним спостереженням. Завдяки ним ми можемо довідатись, чого прагнемо і чого потребуємо, а також чого ми хочемо і що для нас зайве. Завдяки здоровим інтелектуальним кордонам ми не плутаємо наші прагнення з прагненнями інших людей. Еластичні інтелектуальні кордони роблять можливим сприйняття нами інформації із зовнішнього світу, її аналіз та утвердження або сприйняття її за «свою».

Духовні. Духовні кордони дозволяють нам усвідомлювати правду про незмінну Божу дійсність і допомагають визначити себе у стосунках із Творцем. Вони нав'язують людині певні обмеження і водночас вчать відповідальності. Здорові духовні кордони вимагають від людини постійного перебування на боці правди та безперестанної авторефлексії відносно ієрархії цінностей та системи переконань.

4. Кордони у родинних стосунках:

в здорових родинях існують розумні та дуже зрозумілі обмеження.

- кордони приватності поважають,

- в нездорових родинях панує хаос або надмірна суворість.

Накладання обмежень та пильнування за їхнім дотриманням це завдання батьків.

Діти намагаються порушувати ці кордони.

Метафора: Дитина, як річка, батьки, як береги річки. «Береги» це шанс «річки»: у формуванні самосвідомості дитини, окресленні життєвих цілей та пріоритетів, а також у виборі засобів (формування навичок, поведінки).

Діти потребують засад, які нададуть їхньому життю зрозумілої структури. Тільки такий батько, який ясно, зрозуміло окреслює кордони, забезпечує дитині почуття безпеки. Обмеження продиктовані з точки зору безпеки і потреби

визначення відповідних міжлюдських стосунків, а також необхідності навчити дитину відрізняти добро від зла.

Накази та заборони вчать дитину, як жити.

Коли їх бракує виникає незрозумілість, хаос, невпевненість, страх.

Коли вони надто жорсткі та суворі страждає як дитина, так і дорослий а дитина стає бунтівною або заляканою.

Виховання повинне мати на меті формування у дитини здорових, сильних і одночасно еластичних кордонів.

Труднощі, з якими стикається багато батьків, виникають з їхніх власних проблем із визначенням своїх кордонів.

Не можна керувати ніким і нічим, якщо людина не навчиться спочатку керувати сама собою.

5. Людина, яка не має здорових кордонів, не сприймає кордони інших.

Неусвідомлення своїх кордонів тягне за собою відсутність усвідомлення їхнього існування в інших людей. Особу, яка неретинає чужі кордони та використовує інших людей, називаємо чужинцем, агресором. Крайній агресор це той, хто допускає насильство (фізичне, сексуальне, психічне).

Вправа «Порушення кордонів»

<https://docs.google.com/presentation/d/1fjaIJyqG64ezZMifbmuFQc6Q6RZX9yLP2p1IsTYmoTk/edit?usp=sharing>

Мета: показати значення існування кордонів для людини та наслідки, до яких може привести порушення кордонів.

Час: 30 хв.

Хід проведення

I етап

За допомогою різнокольорових стікерів тренер об'єднує учасників у три групи. Протягом десяти хвилин учасники у групах обговорюють приклади порушення кордонів і наслідки, до яких це порушення привело.

II етап

Кожна група наводить свій приклад порушення кордонів. Звертає увагу на

наслідки порушення кордонів

Запитання для обговорення:

1. Якими повинні бути кордони?
2. Чи впливає «якість» кордонів на стосунки з іншими людьми?
3. Чим для Вас є кордони?
4. Чому порушуються кордони?
5. До яких конкретно наслідків це привело?

Отже, людина, яка не має здорових кордонів, не сприймає кордони інших.

Не усвідомлення своїх кордонів обумовлює невизнання їх існування у інших людей.

Мозковий штурм «Як регулювати кордони»

посилання на ментіметр <https://www.menti.com/all0hps1s5sz>

Мета: способи регулювання кордонів.

Час: 10 хв.

Хід проведення

Тренер ставить запитання групі «Що необхідно знати та вміти особистості для регулювання власних кордонів?» та проводить обговорення за методом мозкового штурму, записуючи ідеї на аркуші паперу.

Отже, для регулювання кордонів особистості необхідна наявність знань про власні потреби, права, почуття, вміння їх розпізнавати та захищати.

Необхідність кордонів у родинних стосунках: у здорових родин існують розумні і дуже зрозумілі обмеження, а приватні кордони поважають; у нездорових родин панує хаос або надмірна суворість. Накладання обмежень та пильнування за їх дотриманням батьків

Інформаційне повідомлення «Асертивна поведінка як механізм регулювання кордонів»

Мета: ознайомити учасників з таким поняттям, як асертивна поведінка, показати її важливість для регулювання кордонів.

Час: 10 хв.

Асертивність на українську мову можна перекласти як самопросування або просування своєї волі.

Автор цієї методики американець А. Салтер дав їй визначення «уміти наполягати на своєму, уміння переконувати». Своїх учнів він учив спонтанним реакціям, що відповідають виявленню емоцій, мистецтву виявляти свої бажання та потреби. Звідси компроміс вважається найбільшою перемогою.

Асертивність стає бар'єром проти будь-якої форми маніпуляції. Вчить людину як з висока, спокійно та без агресії подібні маніпуляції відхилити. Підготовлює до того, що відхиленням можна втратити деякі вигоди, але залишитися самим собою.

На відміну від пасивної та агресивної поведінки, людина, яка поводить себе асертивно, може точно та ясно визначити, чого вона потребує, як бачить ситуацію, що про неї думає та як її відчуває. Має позитивне ставлення до інших людей та адекватну самооцінку. Усією своєю сутністю дає зрозуміти, що знає, що його вимоги законні та можуть бути виконані. При асертивній поведінці людина поводить себе спокійно та самовпевнено, вміє слухати інших та знає, коли піти на компроміс. Людина здатна змінити свою точку зору під тиском аргументів. Тому що вважає інших людей «добрими». Також людина може легко прохати про поступку.

Асертивний виступ спокійний, людина повністю впливає звільненою думкою, тоді як її вербальне та невербальне виявлення без ніякого напруження. Говорить примирливо, голосно, зрозуміло, темп мови рівноважливий, Контакт очима прямий. Уміє розпізнати та захиститися від маніпуляції.

Асертивність вимагає, щоб людина вирішувала сама, за себе та за своє рішення несла повну відповідальність.

Існують певні асертивні права людини. Наприклад такі, як людина має право не виправдовуватися або не просити вибачення за свою поведінку, вона зовсім не змушена пояснювати свою поведінку, має право змінювати свою позицію; має право робити помилки та нести за них відповідальність; має право

сказати «я не знаю»; має право говорити «я тебе не розумію» та ін.

Існують техніки асертивної поведінки, такі як мистецтво казати «ні» без почуття провини, мистецтво просити іншого, реакція на критику та ін.

Техніка відмови казати «ні» без почуття провини складається з того, що необхідно ясно констатувати своє «Ні (спасибі), я не хочу!» Говоримо доброзичливо та впевнено, даємо зрозуміти, що впізнаємо ситуацію, але вона для нас неприйнятна.

Гра «Як сказати «Ні!»

Мета: сприяти формуванню в учасників навичок говорити "Ні!".

Час: 20 хв.

Хід проведення

I етап

Тренер запрошує до участі у грі двох волонтерів, які виходять з кімнати та отримують таке завдання: на прохання ведучого повернутися до кімнати та намагатися за допомогою різних способів поведінки стати попереду будь-якого учасника, що стоїть у колоні.

Учасники, що залишилися в кімнаті, у цей час також отримують завдання: об'єднатися у дві колони (кількість колон відповідає кількості волонтерів) та в жодному разі не дозволяти волонтеру, який буде намагатися стати попереду, зробити це.

II етап

Тренер запрошує волонтерів до кімнати, та впродовж декількох хвилин вони намагаються виконати своє завдання. Після чого тренер ставить перед волонтерами запитання:

Як ви себе зараз відчуваєте? Як ви гадаєте, чому так?

Які відчуття ви маєте до інших учасників, які вам відмовили?

Що ви

про них думаєте?

Що вам зараз хочеться зробити?

Запитання до учасників:

Як ви себе зараз відчуваєте? Як ви гадаєте, чому так?

Які відчуття ви маєте до волонтера, якому ви відмовили?

Що вам зараз хочеться зробити?

III етап

Волонтери знову виходять із кімнати, а учасники отримують нове завдання: відмовляти, користуючись асертивною моделлю поведінки, говорити впевнено та доброзичливо «Ні. Я не хочу!».

Дія повторюється, коли волонтери повертаються до кімнати, але змінюється реакція учасників відповідно до завдання.

Запитання до волонтерів:

Як ви себе відчуваєте зараз?

Чи змінилися ваші почуття та думки щодо учасників, які вам відмовили?

Чому?

Запитання до учасників:

Як ви себе відчуваєте зараз?

Чи змінилися ваші почуття та думки щодо волонтера, якому ви відмовили? Чому?

Запитання для обговорення:

1. Що Ви відчували під час виконання вправи?
2. Які ідеї у Вас виникали?
3. Чи легко було відмовляти? Чому?
4. Що нам дає виконання цієї вправи?

Рефлексія

- На скільки корисною сьогодні була для вас зустріч оцініть від 1-10?
- Що сьогодні для себе цікавого та корисного ви дізнались?
- Що не сподобалось чи було складне для розуміння з сьогоднішнього заняття?

Зустріч 3

«Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я молоді»

Мета: Привернення уваги учнівської молоді до власного здоров'я та розвиток умінь і навичок його збереження. Формування активної життєвої позиції щодо ведення здорового способу життя. Усвідомлення учнями важливої ролі особистої відповідальності при прийнятті рішень.

Завдання:

- профілактика негативних явищ і пропаганда здорового способу життя в учнівському середовищі;

- сприяти усвідомленню учнями наявності міфів, які перешкоджають здоровій реалізації сексуальності, негативно впливають на репродуктивне здоров'я та необхідності їх розвінчування шляхом надання достовірної інформації;

- підвести учнів до розуміння того, що венеричні захворювання, небажана вагітність – це поведінкові ускладнення, запобігти яким можна через формування власних навичок відповідальної поведінки.

Вправа «Мої очікування» (5 хв.)

Мета: визначити очікування учнів від заняття.

Мозковий штурм «Що таке здоров'я людини?» (20 хв.)

Мета: визначити поняття «здоров'я людини» та проілюструвати його складові.

Інформаційне повідомлення «Репродуктивне здоров'я людини» (5 хв.)

Репродуктивне здоров'я є однією із складових поняття «здоров'я». Репродуктивне здоров'я - це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність захворювань репродуктивної системи, порушення її функцій або процесів у ній. Поняття «репродуктивне здоров'я» означає, що люди можуть мати безпечне статеве життя, яке дає задоволення, і що люди мають можливість відтворювати себе, вони вільні приймати рішення про те, чи робити це і коли робити. Це включає також право жінок і чоловіків бути поінформованими і мати доступ до безпечних, ефективних, доступних і прийнятних методів планування сім'ї на власний вибір, а також інших методів регулювання дітонародження, які не суперечать закону; право мати доступ до

відповідних послуг у сфері охорони здоров'я, які дозволили б жінкам успішно пройти через етап вагітності та пологів і дали б подружнім парам найкращий шанс мати здорову дитину. Складовою репродуктивного здоров'я є сексуальне здоров'я. Сексуальне здоров'я – стан, що дозволяє людині повною мірою відчувати сексуальний потяг і реалізовувати його, одержуючи при цьому задоволення. Охорона сексуального здоров'я – це створення сприятливих умов для життя і міжособистісного спілкування, а не тільки консультування з приводу ПСШ (інфекцій, що передаються статевим шляхом) та їх лікування або відтворення потомства. Охорона репродуктивного здоров'я - це поєднання методів і послуг, спрямованих на збереження і зміцнення репродуктивного здоров'я, що дозволить людям вільно і відповідально приймати рішення. Охорона репродуктивного здоров'я – сукупність профілактичних, лікувальних і реабілітаційних заходів, що спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних із репродуктивним здоров'ям. Ці заходи спрямовані на підтримку та сприяють добробуту родини або окремої людини, попередження раннього початку статевого життя; профілактика незапланованої вагітності; надання інформації про планування родини і часу народжуваності; профілактика ПСШ, ВІЛ; профілактика алкоголізму, наркоманії, паління. Репродуктивне здоров'я людини - це багатоскладове поняття. Потрібно розуміти, що здоров'я дитини безпосередньо залежить від здоров'я батьків і особливо від стану їх репродуктивного здоров'я.

Вправа «Міфи і факти про сексуальну поведінку» (20 хв.)

Мета: підвищити рівень поінформованості учнів щодо сексуальності, розвінчати міфи, що існують з цього питання. Ведучий об'єднує учнів у 2 підгрупи, роздає таблички з написами: «Так», «Ні». Учасникам послідовно пропонуються суперечливі висловлювання, які стосуються теми сексуальності. Необхідно визначитися та аргументувати вірне твердження.

Приклади висловлювань:

1. Більшість підлітків мають статеві зносини ще до закінчення школи. (МІФ) Багато підлітків не мають статевих відносин до закінчення школи, вони

утримуються від статевого життя.

2. Щоб бути популярним серед своїх друзів, дівчині не обов'язково вести статеве життя. (ФАКТ)

3. Дівчата хочуть сексу так само, як і юнаки, але для збереження репутації мусять говорити «Ні». (МІФ)

Формування статевого потягу проходить по різному у юнаків і дівчат. У дівчат є потреба у реалізації платонічного та еротичного лібідо. До потреби реалізації сексуального лібідо дівчата підходять набагато пізніше, ніж юнаки.

4. Хлопець може бути справжнім чоловіком, навіть якщо він цнотливий. (ФАКТ)

5. Чоловік має право примусити дівчину до статевих стосунків, якщо він знаходиться в стані сильного сексуального збудження (це не тільки МІФ, а й, згідно чинного законодавства України, секс з примусу вважається зґвалтуванням, і цей злочин передбачає карне покарання).

6. Утримання – єдиний 100 %-ий метод контрацепції. (ФАКТ)

7. Статевий акт без презерватива є ознакою довіри партнерів одне одному. (МІФ).

8. Незважаючи на те, що дівчина вже вступала в статевий контакт, вона може відмовитись від цього в майбутньому. (ФАКТ).

Вправа «Що радять друзі?»

Ведучий пропонує учасникам написати на дошці, які вони знають (від друзів, ЗМІ, старших людей) способи запобігання вагітності. Усі пропозиції узагальнюються і записуються на дошці. Після цього ведучий пропонує учасникам розглянути кожен варіант і підписує ті, які дійсно попереджають вагітність. Інші пропозиції виділяються з метою визначення їх мало – або неефективності.

Вправа «Особиста відповідальність» (10 хв.)

Мета: сприяти усвідомленню власної відповідальності за стан здоров'я, своє майбутнє. Ведучий промовляє певні команди. Якщо команда починається зі слів «Я говорю...», то учасники виконують команду, якщо вона без цих слів – не

виконують. Спочатку ведучим є психолог, згодом у цій ролі можуть побувати декілька учасників. У кінці вправи ведучим знову стає психолог, який після декількох команд промовляє: «Я говорю – дістати ручки» і «Я говорю вам – з’їсти ці ручки».

Запитання для обговорення:

- чому ви не з’їли ручки?
- чому ви робили те, що до цього я говорив?
- які висновки ви зробили для себе?
- від чого залежить, чи будете ви дотримуватись порад, які дають вам інші люди?
- хто відчуває на собі наслідки прийнятих рішень? Наслідки сексуальних рішень?
- чому вправа має назву «Особиста відповідальність»?

Підведення підсумків заняття (5 хв.)

- Що нового і цікавого було для вас сьогодні?

Зустріч 4

Привітання учасників та оголошення теми заняття «Мое життя»

Вправа «Циферблат життя» (10 хв.)

Мета: пробудити перспективні мотиви діяльності; створити умови для постановки життєвих цілей; надати можливість замислитися про життєві цінності. Ведучий пропонує взяти аркуші і намалювати велике коло – циферблат. Але цифри на ньому позначатимуть не час, а роки життя. Спочатку ми тільки народилися – цифра 0, стрілка ваших годинників показувала сюди. Потім ми росли, стрілка рухалася від цифри до цифри, і зараз вона стоїть на певній цифрі. Скільки років кожному? Позначте це число на колі. Малюємо далі стільки, скільки ви хочете прожити. Але важливо не лише скільки жити, а й як жити. Яким ви хочете стати зараз і в майбутньому. Якими ви будете через 5, 10, 15, 20 років. Напишіть і це на циферблаті. Продовжте позицію «Я хочу бути ... (ким)». Обговорення:

- Поділіться своїми враженнями від виконаної вправи?

Вправа «Упевнена поведінка» (15 хв.)

Ведучий роздає картки з описом ситуацій. Завдання учасників: відстояти свою позицію, не образивши опонента за схемою:

1. Поясніть проблему і свої почуття: _____
2. Викладіть свою позицію (вимогу) _____
3. Поцікавтеся думкою опонента _____
4. Вислухайте відповідь і подякуйте _____

Ситуація 1. Ви гуляєте з друзями, і вони розповідають про свої «досягнення» у стосунках з протилежною статтю. Вони глузують з вас і питають, коли вже ви матимете свою дівчину (хлопця). Ви вирішили припинити ці балачки.

Ситуація 2. Людина протилежної статі запропонувала вам піти разом на дискотеку. Але вона вам не подобається, ви відчуваєте незручно поряд з нею. Ви вирішили відмовитися.

Ситуація 3 (для дівчини). Ви записалися на курси, щоб отримати права водія. Але ваш хлопець говорить, що це не жіноча справа — водити автомобіль. Мовляв, місце жінки на кухні, поряд з дітьми. Але ви — сучасна дівчина, і такі висловлювання вас ображають. Ви вирішили сказати йому про це. Ситуація 3 (для хлопця). Ви зустрічаєтеся з дівчиною, яка дуже вам подобається і яка запевняє, що любить вас. Але вона постійно вимагає грошей і подарунків. Коли ви не можете чогось купити, вона говорить, що справжній чоловік повинен забезпечувати жінку. Ви вирішили сказати, що не згодні з цим.

Вправа «Особливості статі»

Мета: обговорення сильних та слабких сторін статей.

Група розділяється на дві підгрупи – юнаки і дівчата. Кожній групі дається аркуш паперу, на якому намальоване коло, розділене навпіл. Одна частина кола містить позначку “+”, інша – “-”. Під кожною позначкою слід написати відповідно сильні та слабкі якості певної статі.

Запитання та обговорення:

- Які сильні якості притаманні хлопцям, які дівчатам?
- Які слабкі якості притаманні хлопцям, які дівчатам? Учасники мають зрозуміти, що між юнаками та дівчатами існують розбіжності.

Вправа «Я пишаюся...» (5 хв.)

Мета: проаналізувати свої позитивні, власно набуті риси характеру та вміння. Підвести учасників до адекватної самооцінки.

Ведучий пропонує кожному продовжити речення «Я пишаюся...», назвавши при цьому рису свого характеру або навичку, набуту свідомо. Обговорення: - які труднощі виникли під час проведення вправи? - в яких життєвих ситуаціях корисно виконувати цю вправу?

Вправа «Підведення підсумків» (5 хв.)

Учасники відповідають на такі питання:

- чи змінилась ваша думка про ранні статеві стосунки?
- яку інформацію з даної теми ви хотіли би отримати додатково.

Зустріч 5

«Статеве виховання»

Мозковий штурм «Що таке статеве виховання». 15 хв

Ведучий звертається до аудиторії з питанням, як учасники розуміють сутність статевого виховання школярів. Їх завдання написати відповіді на дошці.

Інформаційне повідомлення. «Сімейна таємниці та заборони»

Сімейне виховання торкається найпотемніших сторін життя дітей, яких оминають у суспільному вихованні. Це багатство емоційного світу, що закладається родиною, стає фундаментом сфери почуттів особистості. Сім'я виховує дитину не якимись «заходами», а всім способом свого життя. Стикаючись з проявами інтересу підлітків до питань сексу, батьки часто губляться в цій ситуації. Роль однолітків у статевого вихованні зазвичай визначається тим, чого не роблять дорослі. Саме вони виявляються основним джерелом інформації про статеві відмінності і сексуальну поведінку. Ця інформація безпосередня, відверта, реалістична, але дуже неточна, часто

брутальна. Ми не можемо не визнати існування особливої, переважно прихованої від очей дорослих, дитячої субкультури. Характерна її риса – демонстративне протиставлення «правильному» світу дорослих і навіть пародіювання цього світу, що дозволяє дітям відчувати свою самостійність, затвердити власні норми і цінності. Саме в середовищі однолітків дитина може відчувати себе як представника статі, апробувати засвоєні статеві рольові установки. Поведінка значною мірою буде залежати від того, які правила існують у даній конкретній компанії. Сюди приєднується потужний вплив ЗМІ, які грубо спотворюють реалії сексуальної любові. Підкреслюється саме фізіологічна сторона сексуальних відносин. Прихильники іншого підходу до статевого виховання зводять його до питань статевої освіти; виходячи із переконання, що безглуздо закликати підлітка змінити свою поведінку, і тому основну увагу треба приділяти фізіологічним аспектам статевого дозрівання, сексуальних відносин і питань контрацепції. Застосування такого підходу в США показало, що сексуальна активність стала вище на 50%. Це сталося тому, що увага акцентувалася на даній темі, а моральне підґрунтя – відсутнє. Проте, зазвичай, істина знаходиться посередені. Необхідно не тільки і не стільки вести статево просвіту, скільки саме статево виховання в широкому сенсі, який в даному випадку необхідно розуміти як процес, спрямований на формування якостей, рис, властивостей, установок особистості, які визначають ставлення людини до представників іншої статі. Потрібно прагнути, щоб в учнів з'явилося почуття соціальної відповідальності у взаєминах між людьми, формувалося адекватне розуміння дорослості, таких понять, як мужність і жіночність. При такому підході статево виховання включає: 1. Анатомо-фізіологічну та гігієнічну частину: статево дозрівання; особиста гігієна; інформація про ПСШ. 2. Соціально-психологічна частина: поняття мужності і жіночності, психологія міжособистісних відносин, культура спілкування, моральні основи стосунків хлопців і дівчат, любов як вище людське почуття, шлюб, поняття готовності до шлюбу. Тобто все те, що виховує цілісну особистість жінки і чоловіка, які здатні адекватно усвідомлювати і переживати свої фізіологічні і психологічно

особливості, встановлювати оптимальні відносини з людьми своєї і протилежної статі у всіх сферах життя (суспільне життя, подружжя, батьківство, дозвілля і т.ін.), все це складає статеве виховання. Головним його результатом має стати уміння вирішувати виникаючі в житті реальні проблеми, пов'язані зі ставленням статей. Для того, щоб досягти цієї мети, такого роду виховання має починатися з раннього віку і має бути систематичним.

Групове обговорення. 20 хв

Ведучий пропонує учасникам обговорити у колі питання:

- Хто, на Вашу думку, повинен займатися статевим вихованням?
- Чим школа можемо допомогти родині у цьому питанні?
- Яким чином організувати роботу з самими дітьми?

Вправа «Ситуації».

Ведучий пропонує розглянути ситуації (спочатку у парах, а потім у колі).

1 ситуація: До вас прийшла одна з учениць старших класів і в пориві відвертості розповідає про інтимні подробиці свого роману. Ваші дії ...

2 ситуація: На перерві ви заходите в клас і бачите групу хлопців, які захоплено малюють на дошці непристойну картинку, супроводжуючи це ненормативною лексикою. Ваші дії ...

3 ситуація: На перерві ви заходите в клас і бачите двох старшокласників, які цілуються – хлопця і дівчину. Ваші дії? Групи звітують про результати своєї роботи.

Підведення підсумків. 10 хв

Ведучий пропонує учасникам продовжити речення «Сьогодні я зрозуміла (в)...»

Зустріч 6

«Цікаве ім'я» (10 хв.)

Мета: сприяти знайомству один з одним, налаштуванню на ефективну взаємодію. Ведучий пропонує кожному розповісти щось цікаве, кумедне, незвичайне про своє ім'я.

Очікування (10 хв.)

Мета: надати можливість учасникам висловити свої побажання щодо теми зустрічі. Учасники по черзі проговорюють власні побажання щодо зустрічі. Ведучий наголошує на темі заняття «Дружба і кохання»

Вправа «Закінчи фразу»

Спрямована на підготовку до інформаційного повідомлення «Дружба і кохання в нашому житті». Тренер пропонує написати дві фрази: «Дружба – це...», «Кохання – це...». Потім тренер просить дописати ці фрази. Написане зачитується. Основні думки записані на дошці, або на великому аркуші паперу.

Інформаційне повідомлення «Дружба й кохання в нашому житті».

Усе життя людей побудоване на взаємовідносинах. Стосунки між жінками і чоловіками – найскладніші в людській природі. За своїм змістом вони можуть бути різними (наприклад, ділові, дружні, статеві) і проявляються у таких форм, як дружба, закоханість, кохання. Ці поняття – досить близькі, але кожне з них має свої особливості. Тож спробуємо розібратись у цьому. З розвитком особистості збагачується внутрішній світ людини, виникає бажання поділитись з кимось своїми відкриттями, думками, сумнівами, відчути спорідненість душ. Взаємо проникнення у внутрішній світ одне одного дає змогу розкрити та вдосконалити себе. Глибина таких стосунків і визначає поняття: кохання, закоханість, дружба. 233 Багатовікові спроби дати вичерпне визначення коханню тривають і досі, але чіткого визначення так і не існує. Найчастіше кожен сам визначає для себе, що таке кохання. До загальної картини кохання, глибокого інтимного почуття, спрямованого на конкретну людину, вплітаються еротичні та сексуальні мотиви. Кохання передбачає наявність лише одного обранця і гармонійне злиття трьох потягів – душі, розуму й тіла. Але буває й так, що одна людина викликає в тебе лише статевий потяг, а інша – прагнення до духовної близькості. Окрім кохання, існує таке явище, як закоханість. Дехто вважає закоханість неглибоким, короткочасним почуттям, що не завжди справедливо. Адже закоханість – це перший крок до кохання. Інша річ, чи будуть за першим подальші – кроки і чи переросте закоханість у кохання. Але спочатку відрізнити закоханість від кохання неможливо. Найоб'єктивнішим суддею тут є час:

закоханість або проходить, або переростає у кохання. Так і дружба – починається із симпатії і лише потім, з розвитком стосунків, перевіряється на міцність і утверджується, власне як дружба. У коханні одним із вирішальних моментів є оспівчення коханій (коханому) у своїх почуттях. Зробити цей крок, який веде чи до нагороди у вигляді взаємності, чи до краху всіх сподівань, не так просто. Іноді страх не знайти розуміння, отримати відмову та приректи кохання на вмирання спонукає приховувати свої почуття чи виявляти їх несміливо і не завжди відкрито. Але і в разі відмови не слід впадати у відчай: може бути, що ваші почуття видалися коханій людині не зовсім серйозними чи у сказаних словах вона відчула вимогу. А може, людина просто вас не зрозуміла, бо на той момент думала про свої проблеми чи була не в настрої. Якщо виникла ситуація, коли важко пережити невдачу і знайти правильне рішення, слід поговорити з близькими, які все зрозуміють, або з психологом, який теж зможе допомогти. Варто пам'ятати, що кохання, хай і нерозділене, - це вже щастя. Адже кохання вважається вищим ступенем людських стосунків і дається воно не просто і не кожному. Це – свого роду іспит. І чи зуміє людина скласти його з честю, залежить тільки від неї. А ще – це щоденна робота, і чим більше людина віддає, тим більше отримує. Формула кохання проста: мені добре через те, що радісно тобі.

Вправа «Як відповісти?» (20 хв.)

Мета: вчити батьків бути уважними до власних дітей, сприяти напрацюванню батьками варіантів відповідей на дитячі запитання з проблем статі, розвивати батьківську компетентність. Ведучий пропонує присутнім об'єднатися у 4 підгрупи і протягом 10 хвилин напрацювати варіанти можливих відповідей на дитяче запитання «А звідки я взявся?». По завершенню роботи групи презентують напрацювання.

Обговорення:

1. Що відчували, виконуючи завдання?
2. Що викликало труднощі?
3. Які відповіді, на вашу думку, є найбільш вдалимими? Чому?

Вправа «Казковий калейдоскоп» (15 хв.)

Мета: сприяти розширенню виховного арсеналу молоді щодо статевого виховання. Давайте разом спробуємо пригадати казки, які можна використовувати з виховною метою:

1 група складає список казок, віршів, в яких демонструється виховання у дівчаток охайності, лагідності, турботливості тощо;

2 група складає список казок, віршів, в яких демонструється виховання у хлопчиків мужності, емоційної витривалості, сміливості, лицарства.

Підведення підсумків

Вправа «Оцінка очікувань» 10 хв

Зустріч 7

Вправа «Асоціації»

Іноді, оцінюючи людину, протилежної статі ми говоримо: «Він (вона) такий сексуальний!» А який зміст ми вкладаємо в це поняття? Давайте доберемо слова на кожну літеру. (Складання асоціативного ряду).

Інформаційне повідомлення «Сексуальність та ставлення до неї»

Ми розмовляли про дружбу та кохання, і ви висловили дуже цікаві думки з цього приводу. Важливою складовою людських стосунків є також і сексуальність. Часто ми чуємо; сексуальність, сексуальний чоловік, сексуальна жінка тощо. Але що це таке, мало хто розуміє. Напевно, кожен з вас замислювався над тим, що таке сексуальність, кохання, статеві стосунки, намагаючись дістати відповіді на ці запитання. Дуже часто те, що відбувається з вами, – зміна тіла, поява нових відчуттів, настрою, емоцій і стосунків з іншими – не завжди вам зрозуміле. Але саме це і є статевим дозріванням і формуванням сексуальності. Сексуальність – це сукупність внутрішніх і зовнішніх ознак, які роблять одну людину привабливою для іншої. Це – найскладніший природний феномен, властивий лише людям. Людина може нічого не знати про сексуальність або вважати, що в неї немає. Але насправді сексуальність є в кожного. Навряд чи існують стосунки між людьми, які не містять елемента

сексуальності природної та здорової складової існування людини, яка є вродженою функцією організму. Сексуальність і її різноманітні поведінкові прояви (пестощі, поцілунки, обійми тощо) і наслідком поділу людей на статі – чоловічу та жіночу. Належність до певної статі визначається відповідними статевими ознаками. Розрізняють первинні та вторинні статеві ознаки. Вони формуються в процесі розвитку людини. Розвиток організму розпочинається вже з моменту запліднення. Пік фізичного розвитку та статевого дозрівання (стан організму, здатного дії репродукції (відтворення) припадає на підлітковий вік. Вважається, що цей період починається приблизно з 10-12 років і триває до 18 і далі. Але в кожній людині термія початку та закінчення цього періоду різний. Крім того, дівчата розвиваються значно швидше, ніж хлопці. У підлітковому віці в організмі відбуваються зміни, внаслідок яких настає статева, фізична та психічна зрілість людини. Ознаками початку статевого дозрівання можна вважати появу вторинних статевих ознак. У хлопців помітно пришвидшується темп росту та розміри статевого члена і яєчок, починають вироблятися особливі статеві клітини – сперматозоїди, з'являється волосся на лобку, під пахвами, а вже пізніше – на 239 обличчі. Відбувається мутація голосу, в багатьох юнаків у цей період відмічається нагрубання та підвищення чутливості грудних залоз. Активізується діяльність потових і сальних залоз, що часто спричиняє виникнення юнацьких вугрів. Ознакою статевого дозрівання в юнаків є полюції – мимовільне виверження сім'я зі статевого члена, що відбувається під час еротичних снів, котрі можуть супроводжуватися приємними відчуттями. Слід зауважити, що полюції – нормальне фізіологічне явище. Частота їх має індивідуальний характер. Важливим фізіологічним проявом статевого дозрівання в юнаків є також самовільна ерекція (збільшення статевого члена в розмірі та його напруження), що виникає без будь-якої сексуальної стимуляції. Такі ерекції називають ще спонтанними. Вони можуть виникнути в транспорті від вібрації, після ранкового пробудження. Це нормальне, закономірне явище в підлітковому віці. Якщо ви опинилися в подібній ситуації, не слід хвилюватися, краще зосередьтеся на чомусь сторонньому. Статеве напруження, якщо воно

виникає часто, потребує розрядження. Одним із засобів зняття сексуального напруження є мастурбація – штучне подразнення статевих органів з метою отримання сексуального задоволення. Необхідно знати, що мастурбація не є чимось ненормальним або проявом якоїсь хвороби. Це – тимчасове явище, яке зникає у старшому віці або після початку статевого життя. Та все-таки не слід надмірно захоплюватися нею. У дівчат у процесі статевого дозрівання відбувається активний ріст кісток тазу й округлення стегон, збільшуються молочні залози, починається ріст волосся на лобку й під пахвами. Процес статевого дозрівання в дівчат особливо помітним стає тоді, коли збільшуються групи та з'являється менструація (кров'янисті виділення з піхви, які ще називають місячними). Менструація свідчить, що в організмі дівчини вже почала розвиватись яйцеклітина, і така дівчина може завагітніти. Багато підлітків нерідко хвилюються з приводу того, що в них, як їм здається, негарне тіло чи неприваблива фігура. Річ у тім, що частини тіла людини ростуть з неоднаковою швидкістю: швидше ростуть кінцівки – ноги, руки, а вже потім – тулуб. Тому така «неідеальна фігура» – тимчасове явище. Насправді ідеальної фігури не існує. Існують лише стереотипи, нав'язані фільмами, газетами, журналами, рекламою. Головне – знайти гармонію між зовнішністю та своїм внутрішнім світом. Адже скільки людей – стільки й думок. 240 У міру того, як міст статевих гормонів в організмі збільшується і дозрівають статеві органи, людина поступово починає зазнавати нових для неї відчуттів. Спочатку це посилений інтерес до свого тіла, який з часом переростає у потяг до протилежної статі, що приводить до виникнення певних стосунків між людьми, закоханості, кохання

Вправа «Потреби»

Ведучий. Родина є однією з найважливіших життєвих цінностей. У шлюбі чоловік і жінка можуть найповніше реалізувати себе як чоловік і дружина, господар і господиня, батько і матір. Дружна родина надихає, підтримує, допомагає переживати складні часи, реалізувати найсміливіші плани. Від родини, насамперед, залежить здоров'я і розвиток дітей. У ній задовольняють базові потреби дитини – фізіологічні, соціальні і духовні, захисту, здоров'я

фізичного та психологічного. Б. Маслоу побудував піраміду потреб людини, базові потреби реалізуються в сім'ї, якщо батьки приділяють належну увагу дітям.

Намалюйте на дошці, які ваші потреби задовольняються у сім'ї. Робота в групах: Учасники об'єднуються в групи за кольором паперової фігурки: 1 група – червоний сектор, малює фізіологічні потреби; 2 група – жовтий сектор, малює соціальні потреби 3 група – зелений сектор, малює духовні потреби. Наприкінці обговорення і кожна група презентує свою роботу.

Рефлексія. Яка інформація була корисною?

Зустріч 8

Повторення рухів. Учасники стають, ведучий виходить за двері. З решти учасників вибирається один «законодавець моди», який буде придумувати і виконувати будь-які нескладні фізичні вправи, а всі решта – повторювати за ним. Кожні 10-15 секунд він змінює рухи, інші, помітивши це, теж починають копіювати нові рухи. Коли «законодавець моди» обраний і почалося виконання вправи, ведучого звать назад в приміщення, його завдання – шляхом спостереження встановити, за ким саме учасники повторюють рухи.

Друкарська машинка. Учасникам загадується слово або фраза. Букви, що становлять текст, розподіляються між членами групи. Потім фраза повинна бути сказана якомога швидше, причому кожен називає свою букву, а в проміжках між словами всі плескають у долоні.

Подібність і відмінність. Ведучий: «Люди спілкуються, бо вони схожі або відмінні один від одного. Давайте знайдемо відмінності і схожість один з одним. Кожен з вас повинен вимовити фразу, звертаючись до сусіда справа: «Ми з тобою схожі, тим що ... (називається будь – яка ознака «схожості»), але на відміну від тебе я ... (називається будь – якої ознака «відмінності»). Наприклад: «Ми з тобою схожі, тим що любимо тварин, а особливо кішок, але на відміну від тебе я люблю їсти пломбір з солоним огірком.»

Питання брейн-рингу про відмінність полів

1. Хто спочатку одягає сорочку, а потім – штани? А не навпаки? (жінка)
2. Хто прикушує сигарету зубами, залишаючи її в роті і не тримає в руці? (чоловік)
3. Хто розвертає тулуб і повертає голову, реагуючи на поклик? (чоловік)
4. Хто прикриває рот долонею, а не кулаком, коли позіхає? (жінка)
5. Хто накручує на голові рушник у вигляді чалми після прийняття ванни, незалежно від того, є волосся чи ні і якої воно довжини? (жінка)
6. Для того, щоб розгледіти свою п'ятку хто повертає голову за спину, а не повертає підняту стопу? (жінка)
7. Хто обов'язково використовує відкривачки для того, щоб відкрити пляшку з пивом? Не користуючись при цьому підручними засобами, як наприклад, зубами? (жінка)
8. Хто не любить вільних рук при ходьбі? (жінка)
9. Хто спускається з гори, розставляючи широко ноги, а не повертаючись боком? (чоловік)
10. Хто йде по розпеченим камінцям на пляжі на п'ятах, а не на пальцях? (чоловік)
- 11.3 ким сидіти в транспорті рядом не дуже зручно, тому що широко розставляє ноги? (чоловік)
12. Хто зав'язує пояс на халаті вище пупка, а не нижче? (чоловік)
13. Хто при ударі кулаком виставляє вперед великий палець? (жінка)
14. Хто закриває вуха долонями, а не пальцями? (чоловік)
15. Хто знімає футболку, захвативши тканину на спині? (чоловік)
16. Хто краще відчуває запахи? (жінка)
17. У кого більш густа кров, через це кровотворення менш ефективно і тому хірургічні операції більш небезпечні? (чоловік)
18. Хто краще переносить спеку? (чоловік)
19. Хто краще чує і високі і низькі тона? (жінка)
20. Хто швидше прокидається вранці і після наркозу? (жінка)
21. Хто краще бачить в ночі? (жінка)

- 22.Хто швидше знаходить загублені речі? (жінка)
- 23.У кого краще розвинута інтуїція? (жінка)
- 24.Хто частіше страждає дальтонізмом? (чоловік)
- 25.У кого в 4 рази частіше виникає інфаркт? (чоловік)
- 26.Хто більше любить душ, а не ванну? (чоловік)
- 27.Хто частіше страждає від депресії? (жінка)
- 28.Хто накручує на палець волосся, якщо щось обдумує? (жінка)
- 29.Хто перезувається на роботі? (жінка)
- 30.Хто завишає свої прибутки в розмові? (чоловік)
- 31.Хто краще відчуває смакові якості продуктів? (жінка)
- 32.Хто при виникненні стресу їсть шоколад і йде в магазини? (жінка)
- 33.У кого менше жиру, а більше м'язів? (чоловік)
- 34.Хто не схильний до більшої виносливості в роботі? (чоловік)
- 35.Хто завжди виставляє диски в алфавітному порядку? (чоловік)
- 36.У кого краще розвинута просторова орієнтація? (чоловік)
- 37.Хто краще водить машину вночі? (чоловік)
- 38.Хто більше звертає увагу на деталі? (жінка)
- 39.Хто має більш розвинуту чутливість до дотику? (жінка)
- 40.Хто не може одночасно робити декілька справ? (чоловік)

Підведення підсумків заняття та оголошення команди переможців.

Зустріч 9

Вправа – розминка «Привіт» (5 хв.)

Мета: розминка, привітання учасників один одного.

Інструкція: починає один із учасників заняття. Звертаючись до сусіда з почуттям радості та доброзичливості проговорює: «Привіт», виражаючи своє відношення до нього і голосом, і жестом, і посмішкою, але важливо, що цей жест не повторювався.

Мозковий штурм «Фактори що провокують сексуальне насильство»

15 хв

Інформаційне повідомлення «Фактори, що сприяють насильству»

- **Стрес** (безробіття, незадоволеність роботою, перенапруження на роботі, а також нереальні очікування від партнера);
- **Труднощі в спілкуванні** (труднощі у вираженні своїх думок, почуттів і бажань, коли важко вислухати співрозмовника і розповідати самому. Частіше це відноситься до чоловіків, вони відчувають що неможуть пояснити свою думку інакше, ніж за допомогою рук);
- **Низька самооцінка** (почуття приниження і безпорадності. Насильство створює на мить ілюзію компенсації слабкості)
- **Бажання домінувати** (цей фактор може впливати на чоловіків, коли жінка успішніша за свого чоловіка, йому здається, що він не виконує домінуючої ролі і відчуває ситуацію, як загрозу його мужності. Він намагається компенсувати почуття приниження і безпорадності насильством).
- **Власний негативний досвід** (у багатьох дослідженнях підкреслюють, що жорстокість властива людям, які виростили в сім'ї, в якій насильство було в порядку речей. Навіть якщо чоловік розуміє, що це неправильно, він не здатний знайти діючу альтернативу для вирішення складних ситуацій)
- **Психічні розлади та високий рівень агресії** (невміння контролювати себе)
- **Вживання алкоголю, наркотичних речовин** (часто вважається, що причиною насильства є зловживання алкоголем / наркотиками, це не так. Швидше, вживання алкоголю стирає бар'єри і таким чином знижує мотивацію контролювати поведінку. Деякі чоловіки зізнаються, що вживали спиртне саме для того, щоб було легше вдарити. Хоча зловживання алкоголем не є причиною насильства, воно дуже часто використовується як виправдання йому («я ж не розумів, що роблю»).

Поради для учасників заняття «Як запобігти сексуальному насильству (рекомендації дівчатам)»

1. Чи знаєте Ви, що гарний вигляд та привабливість - ще не гарантія його

порядності і не підстава для беззастережної до нього довіри?

2. Чи має він хороших друзів, підтримує їх, співпереживає їхнім проблемам; що він найбільше цінує в житті, чи поважає він жінок?

3. Чи добрі у нього взаємини з батьком, матір'ю, сестрами? Чи дбає він про них, любить їх?

4. Що він знає про інтимні стосунки з особами протилежної статі? Який у нього досвід, чого він домагається, чого він навчився, спілкуючись з жінками: ніжності чи брутальності, що він цінує саме у Вас?

5. Чи вміє він контролювати себе, чи буває категоричним, запальним?

6. Чи вміє він позбуватися нудьги не за допомогою алкоголю або веселої компанії, чи вживає алкоголь для підвищення настрою?

7. Чи не розцінює він свої щедрі подарунки як попередню плату за інтимні послуги?

8. Де він частіше призначає побачення: у людних чи безлюдних місцях, чи пропонує зустрічатися на квартирі друга?

9. Як він сприйме ваше рішуче «Ні!»

- відмовиться від своїх намірів чи спробує поглибити інтимні стосунки? Чи знаєте Ви такі правила безпеки:

- Якщо Ви увечері йдете сама, то тримайтеся освітленої частини вулиці;
 - У разі загрози нападу намагайтеся втекти;
 - Якщо немає змоги втекти, варто вдати із себе ненормальну або імітувати необхідність блювати чи ще щось, аби тільки викликати відразу;

- Коли є нагода зав'язати з насильником розмову, не ухиляйтесь від неї. Можливо, навіть кілька слів допоможуть виграти хоч якийсь час для опору;

- Якщо насильник збуджений та агресивний, спробуйте вплинути на його стан репліками на кшталт: «Чому ти такий злий? Тебе розлютили, але ж я в цьому не винна».

- Застосовуйте фізичні форми відмови – кусання, щипання, відштовхування насильника. Вмійте пригрозити: «Я подам на вас до суду. Це – згвалтування!»

- Якщо згвалтування трапилося, варто заявити про злочин правоохоронним органам. Інформація про гвалтівника допоможе запобігти іншому злочину.

- У разі згвалтування не покладайте провину на себе, шукайте всілякої психологічної підтримки у групах жертв сексуального насильства та у фахівців.

Вправа «колективний малюнок» (20 хв.)

Мета: відреагування на проблему, зняття напруги, сприяє зближенню учасників групи.

Інструкція: на дошці необхідно зробити груповий малюнок, який характеризує негативне відношення до небажаних статевих стосунків.

Обговорення малюнку, підведення підсумків зустрічі, питання до студентів «Що корисного було сьогодні?»

Зустріч 10

«Хто я»

Мета: Дати змогу виразити символічно свій образ «Я», презентувати себе іншим і почути свої враження, тренувати здатність відстоювати свою недоторканість.

Тренер:

Є люди, які не знають, наскільки важливо те, що вони є в цьому світі.

Є люди, які не знають, скільки радості дарує іншим їхня привітна щира усмішка.

Є люди, які не знають, яким добром для інших є їхня чуйність.

Є люди, які не знають, наскільки б біднішими інші почувались без них.

Є люди, які не знають, то вони дарунок небес.

Але могли б знати, якби їм про не розповісти.

Ці твердження можна продовжити до безкінечності. Можливо, вам вони відомі. Але чи легко пізнавати себе? Чи можемо ми себе достатньо оцінити і зрозуміти мотиви своїх вчинків Сьогодні ми з Вами з'ясуємо як же пізнає людина сама себе, чи є простим шлях до власного пізнання?

1. Вітання. 5 хв

- Пропоную привітатися продовжуючи речення «Якби я був, (була) твариною, то був (була) би...»

2. Очікування «Скринька»

Учасники пишуть свої очікування від тренінгу на листочка та кладуть їх у скриньку.

3. Вправа «Хто я?».

Мета: розвивати здатність учасників до самопізнання та саморозкриття своєї особистості

Хід вправи

Тренер пропонує намалювати променисте сонце (10-15 променів). Вздовж намальованих променів сонця кожному учаснику потрібно написати відповіді на запитання «Хто я?».

Використовуйте для опису себе характеристики, риси, почуття та інтереси, починаючи кожне речення з займенника «Я – ...»

Далі педагог-тренер пропонує кожному коротко презентувати себе.

Запитання для обговорення:

- Чи легко вам було відповідати на не запитання? Чому?
- Що нового про себе ви дізналися?

4. Тест «Яка в мене самооцінка»

дуже часто 4 бали; часто 3 бали; рідко 1 бал; ніколи 0 балів.

1. Мені хочеться, тоб мої друзі мене підбадьорювали.
2. Я постійно відчуваю відповідальність за доручену мені роботу.
3. Я хвилююся за своє майбутнє.
4. Багато хто мене ненавидить.
5. Я володію меншою ініціативою, ніж інші.
6. Я хвилююся за сній ленхичний стан.
7. Я боюсь виглядати по-дурному.
8. Зовнішній вигляд інших набагато кранцій, ніж мій.
9. Я боюсь виступати з промовою перед незнайомими людьми.

10. Я припускаюсь помилок.
11. Як шкода, що я не вмію як слід розмовляти з людьми!
12. Як пикола, що мені не вистачає впевненості у собі!
13. Мені б хотілось, щоб мої дії частіше схвалювали інші.
14. Я надто скромний (скромна).
15. Моє життя не приносить користі.
16. Багато хто неправильної думки про мене.
17. Мені ні з ким поділитися своїми думками.
18. Люди чекають від мене багато
19. Люди не дуже цікавляться моїми досягненнями.
20. Я сором'язливий (сором'язлива).
21. Я відчуваю, що багато людей не розуміють мене.
22. Я не відчуваю себе в безпеці.
23. Я часто хвилююсь даремно
24. Я ніяковію, коли входжу до кімнати, де вже сидять люди.
25. Я постійно почуваюся скутим (скутою).
26. Я думаю про те, що люди говорять про мене за мою спиною.
27. Я впевнений (впевнена), що люди майже все сприймають набагато легше, ніж
28. Мені здається, то зі мною має трапитись якась неприємність.
29. Мене хвилює думка про те, як люди ставляться до мене.
30. Як шкода, що я не такий комунікабельний (така комунікабельна)!
31. У суперечках я висловлююсь лише тоді, коли впевнений (впевнена) у своїй правоті.
32. Я думаю про те, чого чекають від мене друзі.

Результат тесту

0-25: високий рівень самооцінки. Ти не засмучуєшся через зауваження інших і рідко сумніваєшся у своїх діях. Трошки більше прислухатися до людей, які Тебе сточують, та намагатися краще їх розуміти.

26-45: середній рівень самооцінки. Ти рідко страждаєш від «комплексу

неповноцінності» та час від часу намагається підлаштуватися під думку інших. Продовжуй у тому ж дусі – Ти добре відчуваєш, чого вартий (варта)!

46-128: низький рівень самооцінки. Ти хворобливо сприймаєш критичні зауваження на свою адресу, намагаєшся завжди рахуватися з думками інших і часто страждаєш від «комплексу неповноцінності». Веселіше насправді Ти крутіший (крутіша), ніж думаєш!

5. Вправа «Чарівна рука»

Мета: формування адекватної реакції під час опієнтовання особистості іншими людьми. Кожен учасник тренінгу на аркуші паперу пише своє ім'я, потім обводить долоню олівцем або ручкою. На кожному пальці пропонується написати свої якості. Далі «долоні» передаються колом, інші учасники поміж пальців пишуть свою думку. Наприкінці вправи все зачитується та обговорюється, хто по нового дізнався про себе.

6. Вправа «Мої цінності»

Учасники по черзі закінчують речення. Ведучий спочатку записує відповіді учнів на дошці, потім підсумовує спільні відповіді на плакаті «Наші цінності».

1. Для мене важливе значення мають такі люди
2. Я вважаю себе учасником, членом такої групи людей...
3. Я вірю ...
4. Найбільш важливі для мене містя – це...
5. Мені додають сенс та мету в житті такі справи та види діяльності...
6. Я отримую задоволення від....
7. Я хочу
8. Найважливіші подій з мого минулого не...

Обговорення:

- Яке враження у вас викликало це заняття? Чи сподобалось воно вам?
- Що дало вам це заняття?
- Про що б ви хотіли ще дізнатись?

7. Вправа «Мої бажання»

Мета: вироблення навичок структурування власних бажань.

Учасникам пропонується (бажано) написати за 10 хв. не менше 70 бажань, які не зачитуються, потім запляки градації 1 рік, 3 роки, 10 років) визначаються, пріоритетні та другорядні.

8. Рефлексія. Вправа «Посмішка»

Мета: Створення атмосфери єдності, підвищення позитивного настрою, рожиток уміня висловлювати свій емоційний стан. Кожен по черзі дарує усмішку своїм сусідам.

Посилання на діагностичні методики:

Анкета «Моє репродуктивне здоров'я» (див. додаток А). URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfVWvw_1V6qt50i_ZS185SxV2fCuUMnl6G4hawR77JeXJyUVg/viewform?usp=sharing

Анкета «Підлітки про батьків» (див. додаток Б). URL: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfVAmkSZq95tM4Zn4B3ZNpKTu_RSnY1motyQ6rlqsvCLE6bOw/viewform?usp=sharing

Анкета «Ти і твої батьки» (див. додаток В). URL: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSe4k0B8oIsLutu0xYSUQHnuLkUxAPTv02xsiWGOHwpxyB44uQ/viewform?usp=sharing>